«تەۋرات 30-قىسىم»

«ئاموس»

© مۇقەددەس كىتاب 2012
CC BY-SA 4.0
www.mukeddeskalam.com
«ئۇيغۇرچە كالام تەرجىمىسى»

تەۋرات 30-قىسىم

«ئاموس»

(ئاموس پەيغەمبەرنىڭ كىتابى)

كىرىش سۆز

پەيغەمبەر توغرىسىدا

ئاموس پەيغەمبەرنىڭ جەمەتى توغرۇلۇق بىزدە تولۇق مەلۇمات يوق. ئۇ يەھۇدانىڭ «تەكوئا» دېگەن كىچىك بىر يېزىسىدا كالا باققۇچى ھەم «ئېرەن دەرەخلىرىنىڭ مېۋىسىنى تەرگۈچى» بولغان بولۇشى مۇمكىن. ئۇ ئۆزى توغرۇلۇق «مەن ئەسلى پەيغەمبەر ئەمەس ئىدىم»، شۇنداقلا «پەيغەمبەرنىڭ ئوغلى ئەمەسمەن» دەيدۇ. ئەينى ۋاقىتتا، ئىسرائىل ياكى يەھۇدادا «پەيغەمبەر» بولۇشقا ھەۋەس قىلىپ، ئۆز مەنپەئەتىنى كۆزلەپ، باشقىلارنى ئالداپ ئۆزىنى «پەيغەمبەر» دەپ جاكارلىغان «تەسىرى چوڭ، ھەيۋىسى بار» بولغانلار ئاز ئەمەس ئىدى. بىراق ئاموس مۇشۇنداق كىشىلەردىن ئەمەستۇر. ئۇ خۇدا تەرىپىدىن ئۆز يۇرتى يەھۇدادىن ئايرىلىپ شىماليي پادىشاھلىق «ئىسرائىل»دا پەيغەمبەرلىك خىزمىتىنى ئۆتەشكە چاقىرىلغان (14:7-15). ئۇ چاغلاردا ئىسرائىل يەھۇداغا قارىغاندا تېخىمۇ بۇتپەرەس بولۇپ كەتكەنىدى، شۇڭا ئاموسنىڭ بۇ ۋەزىپىسى ناھايىتى ئېغىر ھەم خەتەرلىك ئىدى. ھالبۇكى، ئۇ خىزمەت ئىشلىگەن مەزگىلدە (قانچە يىل ئىشلىگىنى بىزگە نامەلۇم)، ئۇنىڭ «توۋا قىلىشىڭلار كېرەك!» دەپ يەتكۈزگەن خەۋەرلىرى ئىسرائىلنىڭ كۆپلىگەن پۇقرالىرىنىڭ قەلبىنى ساراسىمىگە چۈشۈرۈپ، ئۇلارنى ۋەھىمىگە سالدى. شۈبھىسىزكى، ئاموس پەيغەمبەرنىڭ ئاگاھلاندۇرۇشلىرى ئۇلارنىڭ ئاز بىر قىسمىنى توۋا قىلىش يولىغا كىرگۈزگەنىدى (10:7نى كۆرۈڭ).

ئاموس پەيغەمبەرنىڭ ئىسرائىلغا بولغان چوڭقۇر كۆيۈمى ۋە ئۇلارغا ئىچىنى

ئاغرىتىشلىرى ئۇنىڭ ئىسرائىلغا بولغان دۇئاسىدا كۆرۈلىدۇ (1:7-5).
ئۇ شىمالىي پادىشاھلىق ئىسرائىلدا بىر مەزگىل ھوشىيا پەيغەمبەر بىلەن تەڭ بىر ۋاقىتتا پەيغەمبەرلىك خىزمىتىنى قىلغان؛ شۇ ۋاقىتلاردا يەشايا بىلەن مىكاھ جەنۇبىي پادىشاھلىقتا (يەھۇدادا) پەيغەمبەرلىك قىلىۋاتاتتى.

يېزىلغان ۋاقىت

مەزكۇر كىتابتىكى ئاموسنىڭ ئۆزى يازغان كىرىش سۆزگە ئاساسلانغاندا، ئۇ «ئۇززىيا يەھۇداغا، يوئاشنىڭ ئوغلى يەروبوئام ئىسرائىلغا پادىشاھ بولغان ۋاقىتلاردا» بېشارەت بەرگەن. ئەمدى بۇ مەزگىل ئۇززىيا ۋە يەروبوئامنىڭ دەۋر سۈرگەن ۋاقىتلىرىنىڭ ھەممىسىنى ئۆز ئىچىگە ئالغان بولسا، بۇ مىلادىيەدىن ئىلگىرىكى 793-750-يىللىرى، ياكى بولمىسا 762-750-يىللىرىغا توغرا كېلىدۇ. مۇشۇنداق بولغاندا ئۇ پەيغەمبەرلىك خىزمىتىنى ھوشىيا پەيغەمبەردىن بالدۇر باشلىغان، ھەم ئۇنىڭدىن بالدۇر ئادا قىلغان بولىدۇ.

كىتابنىڭ ئارقا كۆرۈنۈشى

(«مىكاھ پەيغەمبەر» دېگەن كىتابنىڭ «كىرىش سۆزى»دىن ئېلىندى): –
مىلادىيەدىن ئىلگىرىكى 922-يىلى سۇلايمان پادىشاھ ۋاپات بولغاندىن كېيىن، يەھۇدا ۋە ئىسرائىل ئىككى پادىشاھلىق بولۇپ بىر-بىرىدىن ئايرىلىپ كەتكەن. تەۋرات «2تار.» 10-بابتا مۇنداق خاتىرىلەنگەن: «شۇ تەرىقىدە ئىسرائىل داۋۇتنىڭ جەمەتىدىن (يەنى، يەھۇدا قەبىلىسىدىن) يۈز ئۆرۈپ، بۈگۈنگىچە قەدەر ئۇنىڭغا قارشى چىقىپ كەلدى».
شۇ ۋاقىتتىن كېيىن، يەنى مىلادىيەدىن ئىلگىرىكى 8-ئەسىرنىڭ ئىككىنچى يېرىمى، ئىسرائىل ۋە يەھۇدا ھەر ئىككىسىنىڭ ئەڭ گۈللەنگەن مەزگىلى ئىدى.
ئىككى پايتەخت – يېرۇسالېم ۋە سامارىيە زور باياشاتلىقدىن بەھرىمەن بولۇشقا باشلىغانىدى. بىراق بۇ باياشاتلىققا ئېغىر بەدەل تۆلەنگەنىدى – ئۇ بولسىمۇ، كەمبەغەللەرنى دەھشەتلىك قىستاققا سېلىپ ئۇلاردىن رەھىمسىز پايدىلىنىشتۇر:

«بايلار تېخمۇ بېيىپ كېتىۋاتقان، نامراتلار تېخمۇ نامراتلىشىپ كېتىۋاتقان» ئىدى.

خۇدانىڭ مۇسا پەيغەمبەرگە چۈشۈرگەن قانۇنلىرىدا «نامرات»، «تۇل خوتۇن»، «يېتىم-يېسىر» ۋە «يات مۇساپىر»لارغا ياردەم بېرىش توغرىسىدا خېلى كۆپ ماددىلار بار ئىدى. ھەر يەتتە يىلدا، قەرزنى بىكار قىلىش، ئۆزىنى قۇللۇققا سېتىۋەتكەنلەرنى ھۆرلۈككە قايتۇرۇش كېرەك ئىدى؛ ھەر ئەللىك يىلدا («ئازادلىق يىلى» ياكى «بۇرغا (چېلىش) يىلى»دا) بارلىق قەرزلەرنى بىكار قىلىش ۋە يەر-زېمىننى ئۆز ئىگىسىگە ياكى ئائىلىسىدىكىلەرگە قايتۇرۇش كېرەك ئىدى. ھەر يىلى ھوسۇلنىڭ «تۇنجى ئاشلىق»ى ياكى «تۇنجى مېۋىلىرى»دىن ئايرىپ ئېلىپ، ئىبادەت خىزمىتىدە بولغان كاھىنلار ھەم لاۋىي قەبىلىسىدىكىلەرگە، ئاندىن كەمبەغەللەرگە ئۈلەشتۈرۈپ بېرىشى كېرەك ئىدى؛ ھوسۇل ئالغاندا (مەيلى ئېتىز ياكى ئۈزۈمزاردىن بولسۇن) پەقەت بىر قېتىملا «يىغىۋېلىش»قا بولاتتى. مۇشۇ يىغىۋېلىشتىن كېيىن قېلىپ قالغان ياكى كېيىن پىشقان زىرائەتلەر ياكى مېۋىلەرنى كەمبەغەللەرنىڭ يىغىۋېلىشىغا قالدۇرۇش كېرەك ئىدى؛ ھەر ئۈچ يىلدا، خەلقنىڭ بارلىق كىرىملىرىنىڭ ۋە ئالغان ھوسۇللىرىنىڭ ئوندىن بىرىنى ئايرىپ كەمبەغەللەرگە تارقىتىشى كېرەك ئىدى. بۇلارنىڭ ھەممىسىنىڭ ئۇستىدە، مۇقەددەس قانۇندىكى: «پەرۋەردىگار خۇدايىڭنى پۈتۈن قەلبىڭ، پۈتۈن جېنىڭ، پۈتۈن زېھنىڭ، پۈتۈن كۈچۈڭ بىلەن سۆيگىن» ۋە «ئۆزۈڭنى سۆيگەندەك قوشناڭنى سۆيگىن» دېگەن ئىككى «بۈيۈك پەرمان» بار ئىدى. سۇلايمان پادىشاھ ئۆزىنىڭ بىر نەسىھىتى بىلەن دىققىتىمىزنى بۇ ئىككى پەرماننى ئايرىۋەتمەسلىك ئۈستىگە مەركەزلەشتۈرىدۇ: «مىسكىننى بوزەك قىلغۇچى ــ پەرۋەردىگارغا ھاقارەت قىلغۇچىدۇر؛ ھاجەتمەنلەرگە شاپائەت قىلىش ئۇنى ھۆرمەتلىگەنلىكتۇر» («پەند.» 31:14).

بىراق، ھۆكۈمدارلار، كاھىنلار ۋە خەلقنىڭ زور بىر قىسمى بۇ بەلگىلىمىلەرنىڭ ھەممىسىنى كۆزگە ئىلمايلا قالماي، ئۇلارنىڭ ئورنىدا ئوخشىمىغان دەرىجىدە ئالدامچىلىق قىلىش، ئويۇنچۇق بۇلاڭچىلىق، زىناخورلۇق، سوت سورۇنلىرىدا پارا يېيىشتەك يامان ئىللەتلەر پەيدا قىلغانىدى. خۇدانىڭ ۋەكىللىرى بولۇپ، مۇشۇنداق ئەھۋالنى ئەيىبلىشى كېرەك بولغان كاھىنلار ۋە «پەيغەمبەرلەر» «سۈكۈت ئارقىلىق قوشۇلۇشنى بىلدۈرگەن» ياكى ئۇنى ئاكتىپلىق بىلەن قوللىغانىدى. ھەيران قالارلىق

ئىش شۈكى، ساماريە (ئىسرائىل) كۆرۈنۈشتە ئىنتايىن دىندار بىر خەلققە ئوخشايتتى. بىز تەۋراتتىكى «ئاموس پەيغەمبەر» ۋە «هوشىيا پەيغەمبەر» دېگەن قىسىملاردىن ئۇلارنىڭ سادىقلىق بىلەن تاۋاپكاھلار (بەيت-ئەل، گىلگال ۋە بەئەر-شېبا)غا «ھەج» قىلدىغانلىقىنى، قۇربانلىقلارنى قىلىشقا ئامراقلىقىنى ۋە دىنىي پائالىيەتلىرىنىڭ «دەبدەبىلىك»لىكىنى بىلىمىز. تەۋراتتىكى «يەشايا پەيغەمبەر» دېگەن قىسىمدىن ئۇلارنىڭ «تائەت-ئىبادەت»لىرىگە قوشۇلغان يېقىملىق ياكى مۇڭلۇق مۇزىكا-ناخشىلىرى توغرۇلۇق بىلىمىز. بىراق ھەممىسى خۇدانىڭ نەزىرىدە رېئاللىقتىن تولىمۇ يىراقلاشقان، يىرگىنچلىك پاسىقلىق، خالاس. ئۇنىڭ ئۈستىگە ئۇ بۇتپەرەسلىك بىلەن ئارىلاشقانىدى.

خۇدا مۇسا پەيغەمبەرگە چۈشۈرگەن قانۇندا ئۆزىگە قۇربانلىق قىلىشنىڭ پەقەت بىر جايدىلا بولىدىغانلىقىنى بېكىتكەن. ئاۋۋال بۇ جاي شىلوھ شەھىرى ئىدى، كېيىن بۇ جاي يېرۇسالېم بولدى. ئۇ تاغلار ياكى دۆڭلەر بولغان «يۇقىرى جايلار» ئۈستىگە ئۆزىگە قۇربانلىق قىلىش ئىبادىتى ئۈچۈن قۇربانگاھلارنى قۇرۇشنى قەتئىي مەنئى قىلغانىدى. بىراق خېلى بالدۇرلا كىشىلەر (شۈبھىسىزكى، ئەسلىدە ياخشى نىيەت بىلەن) مۇشۇنداق قۇربانگاھلارنى يۇقىرى جايلاردا قۇرۇشقا باشلىغان؛ ئۇلار ئۇزۇن ئۆتمەيلا بۇتپەرەسلىك جايلىرىغا ئايلىنىپ كەتكەن؛ بەزى بۇتقا چوقۇنۇش پائالىيەتلىرى ھەتتا «پەرۋەردىگارنىڭ نامىدا» ئۆتكۈزۈلەتتى. «بائال»لار دېگەن بۇتلارغا چوقۇنغاندا، ھەرخىل شەھۋانىي گۇناھلار شۇ «ئىبادەت»نىڭ بىر قىسمى بولغان؛ ئىشلار ھەتتا بەزىدە تەسەۋۋۇر قىلغۇسىز دەھشەتلىك ھالدىكى «ئىنسانىي قۇربانلىق قىلىش»قا ئايلىنىپ كەتكەنىدى.

مانا بۇلار ئاموس پەيغەمبەر ئېلىپ كەلگەن خەۋەرلەرنىڭ ئارقا كۆرۈنۈشلىرىدۇر. ئۇنىڭ بۇنداق گۇناھلارنى ئەيىبلەيدىغان بېشارەتلىرى ۋە كۈچلۈك تەلىملىرى ئاخىرىدا ئۆزىگە كۈچلۈك دۈشمەنلەرنى پەيدا قىلغان، بىراق ئۇ ئېغىر يالغۇزلۇق تارتقان بولسىمۇ، ۋەزىپىسىدىن يانمىدى. ئۇنىڭ كىتابىنىڭ ئۆزى ئۇنىڭ جاسارەتلىكىگە ئىسپات بولىدۇ؛ شۈبھىسىزكى، ئۇنىڭ خەۋەرلىرىنى خۇدانىڭ ئېيتقانلىرى دەپ بىلگەنلەر ئۇلارنى خاتىرلەپ ئۇنى بىزگىچە ساقلىدى.

كىتابنىڭ تېمىسى

ئاموس بېشارەتلەرنى ئىسرائىلنىڭ قوشنا ئەللىرىنىڭ، جۈملىدىن ئۆز يۇرتى يەھۇدانىڭ گۇناھلىرىنى كۆرسىتىش بىلەن باشلايدۇ (1:2-16:2). ئۇنىڭ بۇ سۆزلىرى، شۈبھىسىزكى، ئىسرائىلدىكى ئاڭلىغۇچىلارنىڭ ئەستايىدىل دىققىتىگە ۋە ئالقىشىغا ئېرىشكەن. ئاندىن ئۇ ئىسرائىللارنىڭ دىققىتىنى ئۆز گۇناھلىرىغا قارىتىپ، مۇشۇ تېمىنى چۆرىدەپ بېشارەت بېرىدۇ.

ئاموس «يۇقىرى جايلار»دا قۇربانگاھلارنى قۇرۇش ياكى ھەتتا تاۋاپگاھلارنىمۇ بەرپا قىلىش قاتارلىق گۇناھلارنى ئەيىبلەشكە ئانچە كۆچىمەيدۇ. چۈنكى بۇلار ئاللىبۇرۇن ئىككىنچى مەسىلە بولۇپ قالغانىدى؛ ئىسرائىلنىڭ خۇدادىن يىراقلاشقانلىقىغا بولغان ئىسپات ئۇلارنىڭ مۇشۇ «يۇقىرى جايلار»دا ۋە تاۋاپگاھلاردا يۈرگۈزگەن بۇتپەرەسلىكىدىن، ئۇلارنىڭ كەمبەغەللەرگە بولغان زۇلۇمخور مۇئامىلىسىدىن ۋە شەھۋانىيەتچىلىكىدىن تېپىلىدۇ. ئاموس بەگ-ئەمىرلەرنىڭ ۋە كاھىنلارنىڭ ئاددىي پۇقرالار ئاچ-يالىڭاچلىقتا قالغان ۋاقىتلاردا ئۆتكۈزگەن ھەشەمەتلىك تۇرمۇشلىرىغا تەنبىھ بېرىدۇ. بىزگە ۋە ئاموسنىڭ ئۆزىگە ھەيران قالارلىق يېرى شۇكى، ئۇلار بۇ ئادالەتسىزلىكلەرنى ھەرتەرەپتە ئاپئاشكارا يۈرگۈزگەن بولسىمۇ، بىراق ئۇلار يەنىلا ئىنتايىن «دىندار»، ھەتتا ئەسەبىي دەرىجىدىكى دىندارلار ئىدى. ئاموسنىڭ يەتكۈزگەن خەۋىرى بولسا، ئۇلار توۋا قىلمىسا ئۆزلىرى ۋە ئۇلارنىڭ دىنى ئەخلەت دۆۋىسىدەك سۈپۈرۈپ تاشلىنىدۇ، دېگەندىن ئىبارەت ئىدى. ئۇنىڭ ئۇلارنىڭ ساناقسىز قۇربانلىقلىرى ۋە تۈگىمەس دىنىي پائالىيەتلىرىگە قارىتىلغان ئەڭ مەشھۇر بېشارىتى مۇنداق: —

«چۈنكى سىلەر ماڭا «كۆيدۈرمە قۇربانلىق»لار ھەم «ئاش ھەدىيە»لىرىڭلارنى سۇنۇپ ئاتساڭلارمۇ،
مەن ئۇلارنى قوبۇل قىلمايمەن؛
سىلەرنىڭ بورداق ماللىرىڭلاردىن بولغان «ئىناقلىق قۇربانلىقلىرىڭلار»غا قارىمايمەن.
مەندىن مۇناجاتلىرىڭلارنىڭ سادالىرىنى ئېپكېتىڭلار،
چىلتارلىرىڭلارنىڭ كۈيلىرىنى ئاڭلىمايمەن؛

بۇنىڭ ئورنىدا ئادالەت شارقىراتمىدەك،
ھەققانىيلىق ئەبەدىي ئاقىدىغان ئېقىمدەك دولقۇنلىسۇن!»
(24-22:5)

ئاموس ئۇلارغا خۇدانىڭ جازالىرىنىڭ ئاللىقاچان ئۇلارنىڭ بېشىغا چۈشكەنلىكىنى كۆرسىتىدۇ؛ بىراق ئۇلار بۇنىڭغا دىققەت قىلمىسا بەك سۇسلۇق قىلىدۇ. ئۇ بېشارەتلىرىدە، ئۇلارغا ئىنتايىن قورقۇنچلۇق يەر تەۋرەشنى ئالاھىدە ئالدىنئالا ئېيتقان (1:1، 8:8، 1:9)؛ بۇ يەر تەۋرەش 300 يىلغىچە ئۇنتۇپ كېتىلمىگەنىدى («زەك.» 5:14). خەلق توۋا قىلمىسا، ئۇنداقتا ئۇلار «دەمەشق شەھىرىدىن يىراق»قا، يەنى ئاسۇرىيە ئىمپېرىيەسىگە سۈرگۈن بولىدۇ (27:5).

ئۇ يەنە ئۇلارنىڭ «پەرۋەردىگارنىڭ كۈنى» توغرۇلۇق: ــ «شۇ كۈنى باشقا «بۇتپەرەس ئەللەر» خۇدانىڭ قاتتىق جازاسىغا دۇچ كېلىدۇ، بىراق «ئىبراھىمنىڭ ئەۋلادلىرى، شۇنىڭدەك خۇدانىڭ ئامراق خەلقى بولغان بىزلەر» يۇقىرىغا كۆتۈرۈلىمىز» ــ دېگەن مەللەتچى، ئۆز-ئۆزىنى ئالدايدىغان قاراشنى بىراقلا يوققا چىقىرىدۇ (20-18:5).

ئۇنىڭ «يەككە-يېگانە بىر ئوغۇلنىڭ ماتىمى» (10:8)، «پەرۋەردىگارنىڭ سۆزلىرىنى ئاڭلاشقا بولغان قەھەتچىلىك» (14-11:8) ۋە «داۋۇتنىڭ يىقىلغان كەپىسىنى يېڭىباشتىن تىكلەش» (ئىسرائىلنىڭ ئۆز يۇرتىغا، خۇدانىڭ يېنىغا قايتىپ كېلىشى ۋە ئەسلىگە كەلتۈرۈلۈشى: 15-11:9) توغرىسىدىكى ئالاھىدە بېشارەتلىرى توغرۇلۇق «قوشۇمچە سۆز»ىمىزدە ئازراق توختىلىمىز.

مەزمۇن: ــ

(1) كىرىش سۆز؛ تېما (2-1:1)
(2) خۇدانىڭ ئەللەر ئۈستىگە چۈشۈرىدىغان جازالىرى (16:2-3:1)
(3) ئىسرائىلنىڭ گۇناھلىرى ۋە كېلىدىغان جازالار توغرۇلۇق بەش خەۋەر (1:3-14:6)
(4) ئاموس كۆرگەن ئالامەت كۆرۈنۈشلەر (15:9-1:7)

«ئاموس»

(ئاموس پەيغەمبەرنىڭ كىتابى)

كىرىش سۆز

1
1 ئۇززىيا يەھۇداغا، يوئاشنىڭ ئوغلى يەروبوئام ئىسرائىلغا[1]
پادىشاھ بولغان ۋاقىتلاردا، يەر تەۋرەشتىن ئىككى يىل ئىلگىرى،
تەكوئادىكى چارۋىچىلار ئارىسىدىكى ئاموسنىڭ ئىسرائىل توغرۇلۇق ئىيتقان
سۆزلىرى: ــ
2 ئۇ: «پەرۋەردىگار زىئوندىن ھۆركىرەيدۇ،
يېرۇسالېمدىن ئاۋازىنى قويۇۋېتىدۇ؛
پادىچىلارنىڭ ئوتلاقلىرى ماتەم تۇتىدۇ،
كارمەل چوققىسى غازاڭلىشىدۇ[2]» ــ دېدى.

خۇدانىڭ ئىسرائىلغا قوشنا قوۋملار ئۈستىدىن ھۆكۈمى سۈرىيە ھەققىدە

3 پەرۋەردىگار مۇنداق دەيدۇ: ــ
«دەمەشقنىڭ ئۈچ گۇناھى، بەرھەق تۆت گۇناھى ئۈچۈن، ئۇنىڭغا چۈشىدىغان

1 «ئىسرائىل» ــ ئادەتتە بۇ كىتابتا ئىسرائىلنىڭ «شىمالىي پادىشاھلىقى»نى كۆرسىتىدۇ. ئاموس يەھۇدانىڭ تەكوئا يېزىسىدىن بولغىنى بىلەن يەتكۈزىدىغان بېشارەتلىرىنىڭ كۆپىنچىسى «شىمالىي پادىشاھلىق» توغرۇلۇقتۇر.

2 بۇ بېشارەت يەر تەۋرەشنى كۆرسەتسە كېرەك.
«كارمەل» بولسا ئىسرائىلدا ھۆل-يېغىن ئەڭ كۆپ بولىدىغان جاي؛ ئۇ «غازاڭلاشقان» بولسا، باشقا جايلار تېخىمۇ شۇنداق بولاتتى.

جازانى ياندۇرمايمەن،
چۈنكى ئۇلار گىلېئادتىكىلەرنى تۆمۈر تىرنىلىق سۆرەملەر بىلەن سوققاندى؛[3]
4 شۇنداقلا ھازائەلنىڭ ئۆيىگە بىر ئوت ئەۋەتىمەن،
ئۇ بەن-ھادادنىڭ ئوردىلىرىنى يۇتۇۋالىدۇ.[4]
5 دەمەشق دەرۋازىسىدىكى تۆمۈر بالداقنى سۇندۇرۇۋېتىمەن،
ئاۋەن جىلغىسىدا تۇرغۇچىنى[5]، بەيت-ئېدەندە شاھانە ھاسىسىنى تۇتقۇچىنى ئۈزۈپ تاشلايمەن؛
سۇرىيەنىڭ خەلقى ئەسىرگە چۈشۈپ كىرغا[6] ئېلىپ كېتىلىدۇ، ــ دەيدۇ پەرۋەردىگار.

فىلىستىيە ھەققىدە

6 پەرۋەردىگار مۇنداق دەيدۇ: ــ
«گازا شەھىرىنىڭ ئۈچ گۇناھى، بەرھەق تۆت گۇناھى ئۈچۈن، ئۇنىڭغا چۈشىدىغان جازانى ياندۇرمايمەن،
چۈنكى ئۇلار ئېدومغا تاپشۇرۇپ بېرىشكە، بارلىق تۇتقۇنلارنى ئەسىر قىلىپ ئېلىپ كەتتى[7].
7 ھەم مەن گازانىڭ سېپىلىغا ئوت ئەۋەتىمەن،
ئۇ ئۇنىڭ ئوردىلىرىنى يۇتۇۋالىدۇ؛
8 مەن ئاشدودتا تۇرغۇچىنى، ئاشكېلوندا شاھانە ھاسىنى تۇتقۇچىنى ئۈزۈپ تاشلايمەن،

---

3 «2پاد.» 32:10-33، 3:13-5-ئايەتتە گىلېئادتىكىلەرنىڭ سۇرىيە تەرىپىدىن تارتقان ئازاب-ئوقۇبەتلىرى خاتىرىلەنگەن؛ مۇشۇ ئايەتتە تىلغا ئېلىنغىنى شۇ بوزەك قىلىنىشنى كۆرسەتسە كېرەك.
4 «ھازائەل» ــ دەمەشق پادىشاھى بولۇپ، بەن-ھاداد ئۇنىڭ ئوغلى ئىدى.
5 «ئاۋەن جىلغىسىدا تۇرغۇچى» ــ باشقا بىرخىل تەرجىمىسى «رەزىللىك جىلغىسىدا ئولتۇرغۇچى» ــ دېمەك، يەنى دەمەشق پادىشاھىنى ئىپادىلەيدۇ.
6 «كىر» ــ مېسوپوتامىيە (ھازىرقى ئىراق)دىكى بىر يۇرت. سۇرىيەلىكلەر ئەسلىدە شۇ جايدىن چىققاندى (9-باب، 7-ئايەتنى كۆرۈڭ).
7 «تۇتقۇنلار» ــ ئىسرائىلدىن ياكى يەھۇدادىن تۇتقۇن قىلىنغان بىر تۈركۈم كىشىلەر بولسا كېرەك. قارىغاندا گازانىڭ (يەنى فىلىستىيەلەرنىڭ) مەقسىتى ئىسرائىللاردىن ئۆچ ئېلىش ئىدى.

ئەكرون شەھىرىگە قارشى قول كۆتۈرىمەن؛
فىلىستىيلەرنىڭ قالدۇقى يوقىلىدۇ، ــ دەيدۇ رەب پەرۋەردىگار.

تۇر شەھىرى ھەققىدە

9 پەرۋەردىگار مۇنداق دەيدۇ: ــ
«تۇرنىڭ ئۈچ گۇناھى، بەرھەق تۆت گۇناھى ئۈچۈن، ئۇنىڭغا چۈشىدىغان جازانى ياندۇرمايمەن،
چۈنكى ئۇلار بارلىق تۇتقۇنلارنى ئېدومغا تاپشۇرۇۋەتتى،
شۇنداقلا قېرىنداشلىق ئەھدىسىنى ئېسىگە ئالمىدى.[8]
10 ھەم مەن تۇرنىڭ سېپىلىغا ئوت ئەۋەتىمەن،
ئوت ئۇنىڭ ئوردىلىرىنى يۇتۇۋالىدۇ.

ئېدوم ھەققىدە

11 پەرۋەردىگار مۇنداق دەيدۇ: ــ
«ئېدومنىڭ ئۈچ گۇناھى، بەرھەق تۆت گۇناھى ئۈچۈن، ئۇنىڭغا چۈشىدىغان جازانى ياندۇرمايمەن،
چۈنكى ئۇ بارلىق رەھىم-شەپقەتنى تاشلىۋېتىپ،
قىلىچ بىلەن ئۆز قېرىندىشىنى قوغلىغان؛
ئۇ يىرىلغۇدەك غەزەپتە بولۇپ[9]،
دەرغەزەپتە بولغان ھالىتىنى ھەمىشە ساقلايدۇ؛
12 ھەم مەن تېمان شەھىرىگە ئوت ئەۋەتىمەن،
ئوت بوزراھنىڭ ئوردىلىرىنى يۇتۇۋالىدۇ».

---

8 «تۇتقۇنلار» ــ بۇ تۇتقۇنلار بەلكىم يەنە ئىسرائىلدىن كەلگەن بولۇشى مۇمكىن. «ئەھدە» ــ سۇلايمان پادىشاھ ئەسلى تۇرنىڭ پادىشاھى بىلەن ئەھدە تۈزگەنىدى. بىراق تۇتقۇنلارنىڭ نەدىن كېلىشى، تۇرنىڭ كىم بىلەن ئەھدە تۈزگەنلىكى ئانچە مۇھىم ئەمەس؛ مۇھىمى، خۇدا ئۇلارنى ۋەدىسىدە تۇرماسلىقتەك ۋىجدانسىزلىقى ئۈچۈن جازالايدۇ.
9 باشقا بىرخىل تەرجىمىسى: «ئۇ غەزەپ بىلەن ھەمىشە ئادەملەرنى يىرتىۋېتىپ،...».

ئاممونىيلار ھەققىدە

13 پەرۋەردىگار مۇنداق دەيدۇ: ــ
«ئاممونىنىڭ ئۈچ گۇناھى، بەرھەق تۆت گۇناھى ئۈچۈن، ئۇنىڭغا چۈشىدىغان جازانى ياندۇرمايمەن،
چۈنكى ئۇلار چېگرىمىزنى كېڭەيتىمىز دەپ، گىلېئادتىكى ھامىلدار ئاياللارنىڭ قورساقلىرىنى يېرىۋەتتى.[10]
14 ھەم مەن رابباھنىڭ سېپىلىغا ئوت ياقىمەن،
جەڭ كۈنىدە قىيا-چىيالار ئىچىدە،
قارا قۇيۇننىڭ كۈنىدە قاتتىق بوران ئىچىدە،
ئوت ئۇنىڭ ئوردىلىرىنى يۇتۇۋالىدۇ؛
15 ھەم ئۇلارنىڭ پادىشاھى ئەسىرگە چۈشىدۇ،
ــ ئۇ ئەمىرلىرى بىلەن بىللە ئەسىرگە چۈشىدۇ، ــ دەيدۇ پەرۋەردىگار.

موئاب ھەققىدە

2
1 پەرۋەردىگار مۇنداق دەيدۇ: ــ
«موئابنىڭ ئۈچ گۇناھى، بەرھەق تۆت گۇناھى ئۈچۈن، ئۇنىڭغا چۈشىدىغان جازانى ياندۇرمايمەن،
چۈنكى ئۇ ئېدومنىڭ پادىشاھىنىڭ ئۇستىخانلىرىنى كۆيدۈرۈپ ھاك قىلىۋەتتى.
2 ھەم مەن موئاب ئۈستىگە ئوت ئەۋەتىمەن،
ئوت كېرىئوتنىڭ ئوردىلىرىنى يۇتۇۋالىدۇ؛
ۋە موئاب چۇقان-سۈرەنلەر بىلەن، قىيا-چىيالار بىلەن، كاناي ساداسى بىلەن ئۆلىدۇ.

10 ئۇلار گىلېئادتا تۇرۇۋاتقان باشقىلارنىمۇ ئۆلتۈرگەن، ئەلۋەتتە. بىراق ئۇلارنىڭ بۇ ئاجايىب رەھىمسىزلىكىنىڭ مەقسىتى، ئۇلارغا قايتۇرما زەربە بەرگۈدەك ھېچ ئادەم، ھەتتا بوۋاقلارنىڭمۇ قالماسلىقى ئۈچۈن ئىدى. بابىلنىڭ پادىشاھى نېبوقادنەسار مىلادىيەدىن ئىلگىرىكى 582-يىلى رابباھ شەھىرىنى ۋەيران قىلىۋەتتى.

3 ۋە مەن ئۇلارنىڭ ھاكىمىنى ئارىسىدىن ئۈزۈپ تاشلايمەن،
ئۇنىڭ ئەمىرلىرىنى ئۇنىڭ بىلەن بىللە ئۆلتۈرۈۋېتىمەن، ــ دەيدۇ پەرۋەردىگار.

يەھۇدا ھەققىدە

4 پەرۋەردىگار مۇنداق دەيدۇ: ــ
«يەھۇدانىڭ ئۈچ گۇناھى، بەرھەق تۆت گۇناھى ئۈچۈن، ئۇنىڭغا چۈشىدىغان جازانى ياندۇرمايمەن،
چۈنكى ئۇلار پەرۋەردىگارنىڭ تەۋرات-قانۇنىنى كەمسىتتى،
ئۇنىڭدىكى بەلگىلىمىلەرگە ئەمەل قىلمىدى؛
ئۇلارنىڭ ساختىلىقلىرى[11] ئۇلارنى ئاداشتۇرۇپ قويدى؛ ئۇلارنىڭ ئاتا-بوۋىلىرىمۇ بۇلارغا ئەگىشىپ ماڭغانىدى.
5 ھەم مەن يەھۇدا ئۈستىگە ئوت ئەۋەتىمەن،
ئوت يېرۇسالېمنىڭ ئوردىلىرىنى يۇتۇۋالىدۇ.

ئىسرائىل ھەققىدە

6 پەرۋەردىگار مۇنداق دەيدۇ: ــ
ئىسرائىلنىڭ ئۈچ گۇناھى، بەرھەق تۆت گۇناھى ئۈچۈن، ئۇنى جازاسىدىن قايتۇرمايمەن، چۈنكى ئۇلار ھەققانىيلارنى كۈمۈشكە سېتىۋەتتى،
يوقسۇل ئادەمنى بىر جۈپ چورۇققا سېتىۋەتتى؛
7 ئۇلار نامراتلارنىڭ بېشىدىكى چاڭ-توپىلىرىنى بوش قويۇۋەتمەيدۇ،
ئاجىز مۆمىنلەرنىڭ نېسىۋىسىنى قايرىۋالىدۇ؛
ئاتا-بالا ئىككىسى مېنىڭ مۇقەددەس نامىمنى بۇلغاپ، ئوخشاش بىر قىزنىڭ يېنىغا تەڭ بارىدۇ.[12]

---

11 «ساختىلىقلىرى» ــ كېيىنكى گەپلەرگە قارىغاندا، ئۇلارنىڭ ياسىغان بۇتلىرىنى كۆرسىتىدۇ.
12 بۇ ئىش پاھىشىۋازلىق بولۇپلا قالماي، يەنە ئۇلارنىڭ بۇتىغا، يەنى «بائال»غا بىرخىل چوقۇنۇش پائالىيىتى ھېسابلىناتتى.

8 ئۇلار قىزلارنى ھەممە قۇربانگاھنىڭ يېنىغا ئېلىپ بېرىپ،
قەرزگە رەنگە قويغان كىيىم-كېچەكلەر ئۈستىدە ئۇلار بىلەن ياتىدۇ؛
ئۇلار ئۆز ئىلاھىنىڭ ئۆيىدە جەرىمانە بىلەن ئالغان شارابنى ئىچمەكتە.[13]
9 بىراق مەن ئامورىيلارنى ئۇلارنىڭ ئالدىدىن ھالاك قىلغانمەن،
ئامورىيلار كېدىر دەرىخىدەك ئېگىز، دۇب دەرىخىدەك كۈچلۈك بولغان بولسىمۇ،
مەن ئۈستىدىن ئۇنىڭ مېۋىسىنى، ئاستىدىن يىلتىزلىرىنى ھالاك قىلدىم.
10 ھەم ئامورىيلارنىڭ زېمىنىنى ئىگىلىشىڭلار ئۈچۈن،
سىلەرنى مىسىر زېمىنىدىن ئېلىپ چىقىپ،
قىرىق يىل چۆل-باياۋاندا يېتەكلىدىم.[14]
11 سىلەرنىڭ ئوغۇللىرىڭلاردىن بەزىلىرىنى پەيغەمبەر بولۇشقا،
يىگىتلىرىڭلاردىن بەزىلىرىنى «نازارىي»[15] بولۇشقا تۇرغۇزدۇم.
شۇنداق ئەمەسمۇ، ئى ئىسرائىل باللىرى؟ ــ دەيدۇ پەرۋەردىگار.
12 بىراق سىلەر نازارىيلارغا شاراب ئىچكۈزدۇڭلار،
ھەم پەيغەمبەرلەرگە: «پەيغەمبەرلىك قىلماڭلار» ــ دەپ بۇيرۇدۇڭلار.
13 مانا، مەن سىلەرنى باسىمەن،
خۇددى لىق ئۆنچە بېسىلغان ھارۋا يەرنى باسقاندەك، سىلەرنى بېسىپ تۇرىمەن؛

---

13 بۇ جۈملىدە ئاموس ئۇلارنىڭ، بولۇپمۇ بايلارنىڭ تۆت گۇناھىنى كۆرسىتىدۇ: ــ (1) ئۇلارنىڭ (بۇتلارغا ئاتاپ بېغىشلىغان) كۆپ قۇربانلىقلىرى بار ئىدى؛ (2) ئۇلار مۇسا پەيغەمبەرگە چۈشۈرۈلگەن مۇقەددەس قانۇنغا خىلاپلىق قىلىپ، ئۆزلىرىگە قەرزدار بولغان نامراتلاردىن كىيىم-كېچەكلىرىنى تارتىۋالىدۇ («مىس.» 26:22، «قان.» 12:24-17نى كۆرۈڭ)؛ (3) ئۇلار بۇتخانىلارنى سېلىپ، بۇتلارنى ئۆزلىرىنىڭ خۇداسى دەپ ئېتىراپ قىلغان؛ (4) ئۇلار ھارام يولدا خەقتىن جەرىمانە ئالىدۇ ــ ئۇ گۇناھلار بەلكىم 6-ئايەتتە ئېيتىلغان «ئۈچ گۇناھى، تۆت گۇناھى»نى ئېنىق تولۇقلاپ كۆرسىتىپ بېرىشى مۇمكىن.

14 «سىلەرنى قىرىق يىل يېتەكلىدىم» ــ «مىسىردىن چىقىش» ۋە «چۆل-باياۋاندىكى سەپەر» بويىچە ئۇلار چۆل-باياۋاندا كۆپ قېتىم خۇداغا ئىتائەتسىزلىك، ئاسىيلىقمۇ قىلغان. خۇدانىڭ شۇ كۈنلەردە ئۇلارنى تاشلىۋەتمىگەنلىكى ئۇنىڭ مېھرى-شەپقىتىگە ئىنتايىن زور ئىسپات بەردى ۋە بېرىدۇ.

15 «نازارىي» ــ بۇ ئادەملەر ئالاھىدە يول بىلەن (جۈملىدىن شاراب ئىچمەي، چاچلىرىنى چۈشۈرمەي) ۋاقىتلىق ياكى ئۆمۈرۋايەت ئۆزىنى خۇداغا ئاتاپ بېغىشلىغان. شۇڭا ئۇلارنىڭ يۈرۈش-تۇرۇشلىرى خەقلەرگە باقىي دۇنيانى ئەسلىتىپ تۇراتتى («چۆل.» 6-بابنى كۆرۈڭ).

14 ھەم چاپقۇرلارنىڭمۇ قاچار يولى يوقايدۇ،
پالۋان ئۆز كۈچىنى ئىشلىتەلمەيدۇ،
زەبەردەس باتۇر ئۆز جېنىنى قۇتقۇزالمايدۇ.
15 ئوقيانى تۇتقۇچى تىك تۇرالمايدۇ؛
يەلتاپان قاچالمايدۇ،
ئاتقا مىنگۈچى ئۆز جېنىنى قۇتقۇزالمايدۇ.
16 پالۋانلار ئارىسىدىكى ئەڭ جىگەرلىك باتۇرمۇ شۇ كۈنىدە يالىڭاچ قېچىپ
كېتىدۇ، ــ دەيدۇ پەرۋەردىگار.

ھەربىر ئىشنىڭ سەۋەبى باردۇر

3 1 پەرۋەردىگار سىلەرنى ئەيىبلەپ ئېيتقان بۇ سۆز-كالامنى ئاڭلاڭلار،
ئى ئىسرائىل بالىلىرى،
يەنى مەن مىسىر زېمىنىدىن ئېلىپ چىقارغان بۇ پۈتكۈل جەمەت: ــ
2 «يەر يۈزىدىكى بارلىق جەمەتلەر ئارىسىدىن پەقەت سىلەرنى تونۇپ
كەلدىم؛
شۇڭا ئۇستۇڭلارغا بارلىق قەبىھلىكلىرىڭلارنىڭ جازاسىنى چۈشۈرىمەن[16]».

خىتاب ھەم مۇھاكىمە

3 ئىككى كىشى بىر نىيەتتە بولمىسا، قانداقمۇ بىللە ماڭالىسۇن؟
4 ئولجىسى يوق شىر ئورماندا ھۆركىرەمدۇ؟[17]

16 دېمەك، خۇدا ئىنسانلارغا ئاتا قىلغان ئالاھىدە ئىمتىيازلارنىڭ ھەربىرى ئۆزىگە خاس ئالاھىدە جاۋابكارلىقنى ئۆزى بىلەن بىللە ئېلىپ كېلىدۇ.

17 شىرلار ئىككى ئەھۋالدا ھۆركىرەيدۇ. (1) نىشان قىلغان ئوۋنى قورقىتىپ قوزۇقتەك قاتۇرۇپ قويۇش ئۈچۈن؛ (2) ئوۋ-ئولجىنى ئالغاندىن كېيىن باشقا يىرتقۇچ ھايۋانلارغا: «بۇ مېنىڭكى، ئۇنىڭغا چېقىلما» دەپ ئاگاھلاندۇرۇش ئۈچۈن. بىزنىڭچە مۇشۇ يەردە بەلكىم بىرىنچى مۇمكىنچىلىكنى بىلدۈرىدۇ (8-ئايەتنى كۆرۈڭ). ھېچبولمىغاندا ئىسرائىلغا «ئاخىرقى دەقىقە»، يەنى توۋا قىلىشقا ئەڭ ئاخىرقى پۇرسەت كەلدى؛ توۋا قىلمىساڭلار پەرۋەردىگار شىردەك سىلەرنى ئۆز ئوۋى قىلىدۇ، دېگەنلىك بولسا كېرەك.

ئارسلان ھېچنېمىنى ئالمىغان بولسا ئۇۋىسىدا ھۇۋلامدۇ؟
5 تۇزاقتا يەمچۈك بولمىسا قۇش يەرگە يىقىلامدۇ؟
ئالغۇدەك نەرسە بولمىسا، قىسماق يەردىن ئېتىلىپ چىقامدۇ؟
6 شەھەردە ئاگاھ كانىيى چېلىنسا، خەلق قورقمامدۇ؟
پەرۋەردىگار قىلمىغان بولسا، شەھەرگە يامانلىق چۈشەمدۇ؟
7 رەب پەرۋەردىگار ئۆز قۇللىرى بولغان پەيغەمبەرلەرگە ئاۋۋال ئاشكارىلىماي تۇرۇپ،
ئۇ ھېچ ئىش قىلمايدۇ[18].
8 شىر ھۆركىرىگەن تۇرسا، كىم قورقمايدۇ؟[19]
رەب پەرۋەردىگار سۆز قىلغاندا، كىم ئۇنىڭ بېشارىتىنى يەتكۈزمەي تۇرالايدۇ؟

خۇدا ئىسرائىلنى قورشايدىغان دۈشمەن بولۇپ قالدى «ئۇ بۇرۇلۇپلا ئۇلارنىڭ دۈشمىنى بولدى» (9:3-14:6)

9 ئاشدودتىكى قەلئە-ئوردىلاردا،
شۇنداقلا مىسىردىكى قەلئە-ئوردىلاردا ئېلان قىلىپ: —
«سامارىيە تاغلىرى ئۈستىدە يىغىلىڭلار،
ئۇنىڭ ئوتتۇرىسىدىكى زور قىيقاس-سۈرەنلەرنى،
ئۇنىڭ ئىچىدىكى جەبىر-زۇلۇملارنى كۆرۈپ بېقىڭلار[20]» — دەڭلار.

[18] بۇ ئايەت خۇدانىڭ قىلغان بارلىق ئىشلىرىدىكى ئىنتايىن مۇھىم بىر پرىنسىپنى كۆرسىتىدۇ. باشقىچە ئېيتقاندا: — «رەب پەرۋەردىگار قىلماقچى بولغان ئىشلىرىدا، ئۆز قۇللىرى بولغان پەيغەمبەرلەرگە ئالدى بىلەن بېشارەت بەرمەي قالمايدۇ».
[19] بۇ جۈملىگە قارىغاندا «شىر» تېخى ئۇۋنى تۇتمىغان ئوخشايدۇ — تېخى قىلىشقا ئازراقلا ۋاقىت قالدى (4-ئايەتنى قايتا كۆرۈڭ).
[20] بۇ سۆز بەلكىم ئۇنى ئاڭلىغان سامارىيەدىكى ھۆكۈمدارلارغا ھەم بايلارغا بەك ئېغىر كەلگەن بولۇشى مۇمكىن. خۇدا قانداقمۇ ئاشدودتىكى «بۇتپەرەس، كاپىر» پەلەستىيەلىكلەرنى (ھەم مىسىرلىقلارنى) مۇشۇ ھۆكۈمدارلارنىڭ ئۆز پۇقرالىرىغا قىلغان جەبىر-زۇلۇملىرىنى كۆرۈشكە، يۇرتىنىڭ كۆتۈرگەن داد-پەريادلىرىنى ئاڭلاشقا تەكلىپ قىلسۇن؟
«قىيقاس-سۈرەنلەر» بولسا ئىككى بىسلىق سۆز — (1) يۇرتىنىڭ داد-پەريادلىرىنى؛ (2) قورشىۋالغان دۈشمەنلەردىن قورقۇش تۈپەيلىدىن كۆتۈرۈلگەن قىيقاس-سۈرەنلەرنى بىلدۈرىدۇ (11-ئايەتنى كۆرۈڭ).

10 ــ ئۇلار ھەق ئىش قىلىشنى بىلمەيدۇ ــ دەيدۇ پەرۋەردىگار،
ــ ئۇلار ئوردىلىرىغا زۇلۇم-زورۋانلىق بىلەن تارتىۋالغانلىرىنى ھەم ئولجىلارنى جۇغلىغۇچىلار![21]

11 شۇڭا پەرۋەردىگار مۇنداق دەيدۇ: ــ
«مانا بىر ياۋ! ئۇ زېمىننى قورشىۋالدى!
ئۇ مۇداپىئەڭنى ئېلىپ تاشلايدۇ،
قەلئە-ئوردىلىرىڭ بۇلاڭ-تالاڭ قىلىنىدۇ.

12 پەرۋەردىگار مۇنداق دەيدۇ: ــ
ــ پادىچى شىرنىڭ ئاغزىدىن قويىنىڭ ئىككى پۇتىنى ياكى قۇلىقىنىڭ بىر پارچىسىنى قۇتقۇزۇپ ئالغاندەك،
سامارىيەدە ئولتۇرغان ئىسرائىللارمۇ شۇنداق قۇتقۇزۇلىدۇ،
ــ شەھەردە پەقەت كارىۋاتنىڭ بىر بۇرجىكى،
دىۋاندىكى بىر پارچە دەمەشق لىباسىلا قالىدۇ![22]

13 ــ ئاڭلاڭلار، ياقۇپنىڭ جەمەتىدە گۇۋاھلىق بېرىڭلار[23]،
ــ دەيدۇ رەب پەرۋەردىگار، ساماۋى قوشۇنلارنىڭ سەردارى بولغان خۇدا،

14 ــ مەن ئىسرائىلنىڭ ئاسىيلىقلىرىنى ئۆز بېشىغا چۈشۈرگەن كۈندە،
بەيت-ئەل شەھىرىنىڭ قۇربانگاھلىرىنىمۇ جازالايمەن؛

---

21 «ئۇلار ئوردىلىرىغا زۇلۇم-زورۋانلىق بىلەن تارتىۋالغانلارنى ھەم ئولجىلارنى جۇغلىغۇچىلار!» ــ بۇ بەلكىم ئىككى بىسلىق سۆز بولۇپ: ــ (1) ھۆكۈمدارلار خەقلەرنى بوزەك قىلىش ئارقىلىق ئۆزلىرىگە ئولجا توپلىغان؛ (2) ئۇلار شۇنداق قىلغانلىقىدىن، بۇ بۇلىۋالغان ھارام ئولجىسى ئاخىرىدا ئۆز بېشىغا دۈشمەنلەرنىڭ زۇلۇملىرى، بۇلاڭچىلىقلىرى بولۇپ چۈشىدۇ.

22 مۇشۇ ئايەتنىڭ ئىككىنچى قىسمىنىڭ تەرجىمىلىرى ھەرخىل، بىراق ئومۇمىي مەنىسى بىر-بىرىگە يېقىن كېلىدۇ. سامارىيەدىكىلەرنىڭ ئوڭدا يېتىپ ئەيش-ئىشرەتلىك تۇرمۇشىدا ئىشلەتكەن بۇيۇملىرىدىن ناھايىتى ئاز بىر قىسمى قېلىپ قالىدۇ.

23 بۇ خۇدانىڭ ھېلىقى تېخىچە «بۇتپەرەس، كاپىر» بولغان ئاشدودتىكىلەرگە قىلغان سۆزى.

قۇربانگاھنىڭ بۇرجەكلىرىدىكى مۈڭگۈزلەر كېسىۋېتىلىپ يەرگە چۈشۈرۈلىدۇ.[24]

15 مەن «قىشلىق ساراي» ۋە «يازلىق ساراي»نى بىراقلا ئۇرۇۋېتىمەن؛
پىل چىشى ئۆيلەرمۇ يوقىلىپ كېتىدۇ،
كۆپلىگەن ئۆيلەر[25] تۈگىشىدۇ، ــ دەيدۇ پەرۋەردىگار.

سامارىيەدىكى ئاياللارغا ۋە پۈتكۈل ئاھالىگە بولغان ئاگاھلار

4

1 ئى باشاندىكى ئىنەكلەر،
سامارىيە تېغىدا تۇرۇپ، نامراتلارنى خارلاۋاتقان، مىسكىنلەرنى ئېزىۋاتقانلار،
خوجىلىرىغا: «شارابنى ئېلىپ كېلىڭلار، بىز ئىچەيلى» دەيدىغانلار[26]،
بۇ سۆزنى ئاڭلاڭلار: ــ
2 رەب پەرۋەردىگار ئۆز پاك-مۇقەددەسلىكى بىلەن قەسەم ئىچكەنكى،
مانا، بېشىڭلارغا شۇنداق كۈنلەر چۈشىدۇكى،
ئۇ سىلەرنى ئىلمەكلەر بىلەن،
نەسلىڭلارنى چاڭگاكلار بىلەن ئېلىپ كېتىدۇ.[27]

---

24 بېشارەتتىن 150 يىل ئىلگىرى «يەروبوئام I»، ئىسرائىل (شىمالىي پادىشاھلىق)نىڭ تۇنجى پادىشاھى بەيت-ئەل شەھىرىدە بىر كالىسىمان بۇتنى ياساپ، ئۇنى «پەرۋەردىگار خۇدايىمىز» دەپ ئاتاپ، ئۇنىڭ ئالدىغا بىر قۇربانلىق سۇپىسىنى (قۇربانگاھ) ياسىغان. ئاموسنىڭ سۆزىگە قارىغاندا بۇ قۇربانگاھنىڭ يېنىغا خېلى كۆپ قۇربانگاھلار قوشۇپ سېلىنغان. قۇربانگاھنىڭ ھەر تۆت بۇرجىكىگە بىر مۈڭگۈز بېكىتىلگەن.

25 «قىشلىق ساراي»، «يازلىق ساراي» پادىشاھ دەم ئالىدىغان جايلار بولسا كېرەك. «كۆپلىگەن ئۆيلەر» ــ قارىغاندا كۆپلىگەن ئادەملەر كەمبەغەل بولۇپ ماكانسىز قالغان. شۇ ۋاقىتلاردا، بايلار كۆپ ئۆيلەرنى سالغان.

26 «باشاندىكى ئىنەكلەر» ــ سامارىيەدىكى بايلارنىڭ قىز-ئاياللىرىنى كۆرسىتىدۇ. باشان بولسا سېمىز، ساغلام كالىلىرى بىلەن داڭقى چىققان رايون.

27 سامارىيە خەلقى ئاخىرىدا ئاسۇرىيە پادىشاھىغا ئەسىرگە چۈشىدۇ؛ ئاسۇرىيە پادىشاھىنىڭ ئەسىرلەرنىڭ كالپۇكلىرىدىن ئىلمەكنى ئۆتكۈزۈپ ئۇلارنى يېتەكلەيدىغان رەھىمسىز ئادىتى بار ئىدى.

3 ھەم سىلەر ئاياللار ھەربىرىڭلار سېپىلنىڭ شورالرىدىن قىسىلىپ ئۆتۈپ،
ئۇدۇل مېڭىپ تىكۇۋېتىسىلەر؛
ۋە سىلەر ھارمون تەرەپكە[28] چۆرۈۋېتىلىسىلەر، ــ دەيدۇ پەرۋەردىگار.

4 ئەمدى بەيت-ئەلگە كېلىڭلار، ئاسىيلىق قىلىڭلار!
گىلگالدىمۇ[29] ئاسىيلىقنى كۆپەيتىڭلار!
ئەتىگەندە قۇربانلىقلىرىڭلارنى،
ھەر ئۈچىنچى كۈنى سىلەرنىڭ «ئوندىن بىر» ئۈلۈش ئۆشرىلىرىڭلارنى
ئېلىپ كېلىڭلار،
5 «تەشەككۈر قۇربانلىقى»نى خېمىرتۇرۇچ بىلەن بىللە كۆيدۈرۈڭلار[30] ــ
سىلەر «خالىس قۇربانلىقلار»ىڭلارنى جاكارلاپ ماختىنىپ يۈرۈڭلار؛
چۈنكى بۇنداق قىلىشقا ئامراقسىلەر، ئى ئىسرائىللار![31] ــ دەيدۇ رەب
پەرۋەردىگار.
6 «مەن ھەممە شەھەرلىرىڭلاردا «چىشىڭلار پاكىزلىقى»نى چۈشۈردۈم[32]،
ھەممە يېرىڭلاردا سىلەرنى ئاش-نانغا بولغان ھاجەتمەن قىلدىم؛
بىراق سىلەر يەنىلا يېنىمغا قايتمىدىڭلار، ــ دەيدۇ پەرۋەردىگار؛
7 ھوسۇلغا ئۈچ ئايلا قالغان بولسىمۇ، سىلەردىن يامغۇرنى تارتىۋېلىپ
بەرمىدىم؛

---

[28] «ھارمون» ــ بىزگە ھازىر نامەلۇم بىر شەھەر.
[29] بېيت-ئەل ۋە گىلگال (شۇنداقلا شىمالىي تەرەپتە «دان» شەھىرى، جەنۇبىي تەرەپتە بەئەر-شېبا شەھىرى) خەلقلەر كۆپ زىيارەت قىلىدىغان بۇت تاۋاپگاھى ئىدى.
[30] قۇربانلىقلارنى خېمىرتۇرۇچ سالغان نەرسىلەر بىلەن بىللە سۇنۇشقا قەتئىي بولمايتتى («لاۋ.» 11:2).
[31] 4- ھەم 5-ئايەتتە ئېيتىلغان قۇربانلىقلار ھەمدە ھەر كىشىنىڭ كىرىمىدىن «ئوندىن بىرى»نى ھەر ئۈچ يىلدا خۇداغا ئاتاپ بېغىشلىشى، ئەسلىدە مۇسا پەيغەمبەرگە چۈشۈرۈلگەن قانۇندا بېكىتىلگەندى. بىراق ئىسرائىللار ھازىر بۇلارنى ئۆز بۇتلىرىغا ئاتاپ بېغىشلاۋاتىدۇ. ئەسلى خېمىرتۇرۇچ سېلىپ قىلىنغان ئاش ھەدىيەلەرنى قۇربانلىقلارغا قوشۇپ سۇنۇش مەنئى قىلىنغانىدى.
بۇ سۆزلەرگە قارىغاندا ئۇلار مۇشۇ پائالىيەتلەردە ئۆزلىرىنى خېلى «تەقۋادار» كۆرسەتمەكچى بولۇپ، «ئىختىيارىي قۇربانلىق»لارنى كۆپ قىلغان ئوخشايدۇ.
[32] «چىشىڭلار پاكىزلىقىنى ... چۈشۈردۈم» ــ دېمەك ئۇلاردا يېگۈدەك نەرسە يوق.

بىر شەھەر ئۈستىگە يامغۇر ياغدۇردۇم،
يەنە بىر شەھەرگە ياغدۇرمىدىم؛
بىر پارچە يەر ئۈستىگە يامغۇر ياغدى؛
يەنە بىر پارچە يەر يامغۇرسىز قاغجىراپ قالدى؛
8 شۇنىڭ بىلەن ئىككى، ئۈچ شەھەرنىڭ پۇقرالىرى سۇ تىلەپ باشقا بىر شەھەرگە ئەلەڭشىپ باردى،
لېكىن قانمىدى؛
بىراق سىلەر يېنىمغا يەنىلا قايتمىدىڭلار، ــ دەيدۇ پەرۋەردىگار؛
9 مەن سىلەرنى جۇدۇن ھەم ھال ئاپىتى[33] بىلەن ئۇردۇم؛
«غاجىلىغۇچى قۇرت»لار نۇرغۇنلىغان بېغىڭلار، ئۈزۈمزارلىرىڭلار، ئەنجۈر دەرەخلىرىڭلار ھەم زەيتۇن دەرەخلىرىڭلارنى يەپ كەتتى؛
بىراق سىلەر يېنىمغا يەنىلا قايتمىدىڭلار، ــ دەيدۇ پەرۋەردىگار؛
10 مەن ئاراڭلارغا مىسىرغا چۈشۈرۈلگەن ئاپەتلەردەك ئاپەتنى ئەۋەتتىم؛[34]
يىگىتلىرىڭلارنى قىلىچ بىلەن ئۆلتۈرگۈزدۈم،
ئاتلىرىڭلارنى ئولجا بولۇشقا قويۇۋەتتىم[35]؛
مەن قارارگاھىڭلاردىن جەسەتلەرنىڭ سېسىقچىلىقىنى پۇرۇتۇۋەتتىم،
ئۇنى دىمىغىڭلارغىمۇ كىرگۈزدۈم،
بىراق سىلەر يېنىمغا يەنىلا قايتمىدىڭلار، ــ دەيدۇ پەرۋەردىگار؛
11 مەن ئاراڭلاردىن بەزىلەرنى خۇدا سودوم ۋە گوموررا شەھەرلىرىنى ئۆرۈۋەتكىنىدەك ئۆرۈۋەتتىم[36]،
شۇنىڭ بىلەن سىلەر ئوتتىن تارتىۋېلىنغان بىر چوغلا ئوتۇندەك بولۇپ قالدىڭلار؛

---

[33] «ھال ئاپىتى» ــ زىرائەتلەرنىڭ بىرخىل كېسىلى.
[34] باشقا بىرخىل تەرجىمىسى «مەن (ئەسلى) مىسىرغا چۈشۈرگەن ۋابا كېسىلىنى...» (دېمەك، مۇسا پەيغەمبەر دەۋرىدە مىسىرغا چۈشكەن ۋابالارنى...)
[35] باشقا بىرخىل تەرجىمىسى «ئۇلارنى (دېمەك، يىگىتلىرىڭلارنى) سىلەر بۇلۇۋالغان ئاتلار بىلەن بىللە ئۆلتۈرگۈزدۈم».
[36] «مەن ئاراڭلاردىن بەزىلەرنى خۇدا سودوم ۋە گوموررا شەھەرلىرىنى ئۆرۈۋەتكىنىدەك ئۆرۈۋەتتىم». بۇ يەردە سۆز قىلىنۋاتقان كىم؟ بىزنىڭچە مۇشۇ بېشارەتنى مەسىھ ئۆزى بەرگەن بولسا كېرەك.

بىراق يېنىمغا يەنىلا قايتمىدىڭلار، ــ دەيدۇ پەرۋەردىگار؛
12 شۇڭا مەن ساڭا شۇنداق قىلىشىم كېرەك دەۋاتىمەن، ئى ئىسرائىل؛
مەن بۇنى ساڭا قىلىدىغانلىقىم تۈپەيلىدىن،
خۇدايىڭ بىلەن كۆرۈشۈشكە تەييارلان، ئى ئىسرائىل![37]
13 چۈنكى مانا، تاغلارنى شەكىللەندۈرگۈچى،
شامالنى ياراتقۇچى،
ئىنسانغا ئۆزلىرىنىڭ ئوي-پىكرىنىڭ نېمە ئىكەنلىكىنى[38] ئايان قىلغۇچى،
تاڭ سەھەرنى قاراڭغۇلۇققا ئايلاندۇرغۇچى[39]،
يەر يۈزىدىكى يۇقىرى جايلارنىڭ ئۈستىدە دەسسەپ يۈرگۈچى دەل شۇدۇر،
پەرۋەردىگار، ساماۋى قوشۇنلارنىڭ سەردارى بولغان خۇدا ئۇنىڭ نامىدۇر!

ئۈچ تاۋاپگاھ توغرۇلۇق

5

1 ئى ئىسرائىل جەمەتى، بۇ سۆزنى،
يەنى مەن سەن توغرۇلۇق ئوقۇيدىغان بىر مەرسىيەنى ئاڭلاپ قوي:
—
2 «پاك قىز ئىسرائىل يىقىلدى؛
ئۇ قايتىدىن ئورنىدىن تۇرمايدۇ؛

---

37 «خۇدايىڭ بىلەن كۆرۈشۈشكە تەييارلان!» ــ گەرچە بەلكىم ۋاقىت-پەيتى شۇنچە كېچىككىنى بىلەن، خۇدا يەنىلا ئۇلار بىلەن كۆرۈشۈشكە تەييار تۇرىدۇ، يەنىلا (بۇ ھەقىقەتەن ئادەمنى ھەيران قالدۇرىدۇ) ئۇلارغا مېھىر-شەپقەت كۆرسىتىشكە تەييار تۇرىدۇ، دېگەنلىك بولسا كېرەك، دەپ قارايمىز (تەۋراتتا ئادەتتە: «خۇدا بىلەن كۆرۈشۈش» دېگەن مەنىدە).
بىراق بەزى ئالىملار بۇ جۈملىنى خۇدانىڭ پات ئارىدا چۈشۈرىدىغان جازاسىنى كۆرسىتىدۇ، دەپ قارايدۇ.

38 ئىبرانىي تىلىدا «ئىنسانغا ئۇنىڭ ئوي-پىكرىنىڭ نېمە ئىكەنلىكىنى...» دېيىلىدۇ. شۇڭا باشقا بىرخىل تەرجىمىسى: «ئىنسانغا ئۆزىنىڭ (خۇدانىڭ) ئوي-پىكرىنىڭ نېمە ئىكەنلىكىنى...».
بىراق بىز «ئۇنىڭ ئوي-پىكرى» دېگەنلىك خۇدانىڭ ئوي-پىكىرلىرىنى ئەمەس، بەلكى ئادەملەرنىڭكىنى كۆرسىتىدۇ، دەپ قارايمىز.

39 ياكى «قاراڭغۇلۇقنى تاڭ سەھەر قىلىدىغان».

ئۇ ئۆز تۆپرىقىغا تاشلانغان،
ئۇنى تۇرغۇزۇپ يۆلىگۈچى يوقتۇر».
3 چۈنكى رەب پەرۋەردىگار مۇنداق دەيدۇ: ــ
ئىسرائىلنىڭ مىڭ لەشكەر چىققان بىر شەھىرىنىڭ يۈز لەشكىرىلا تىرىك قالىدۇ؛
يۈز لەشكەر چىققان بىر شەھىرىنىڭ ئىسرائىل جەمەتى ئۈچۈن ئون لەشكىرىلا تىرىك قالىدۇ؛
4 چۈنكى پەرۋەردىگار ئىسرائىل جەمەتىگە مۇنداق دەيدۇ: ــ
مېنى ئىزدەڭلار، هاياتقا ئېرىشىسىلەر؛
5 «بەيت-ئەلنى ئىزدىمەڭلار،
گىلگالغىمۇ بارماڭلار،
بەئەر-شېباغا سەپەر قىلماڭلار؛
چۈنكى گىلگال ئەسىرگە ئېلىنىپ سۈرگۈن قىلىنماي قالمايدۇ،
بەيت-ئەل يوققا چىقىدۇ.[40]
6 پەرۋەردىگارنى ئىزدەڭلار، هاياتقا ئېرىشىسىلەر؛
بولمىسا ئۇ يۈسۈپ جەمەتى ئىچىدە ئوت كەبى پارتلاپ، ئۇنى يەپ كېتىدۇ،
هەم بەيت-ئەلدە ئوتنى ئۆچۈرگۈدەك ئادەم تېپىلمايدۇ.
7 ئى ئادالەتنى ئەمەنگە[41] ئايلاندۇرغۇچى،
هەققانىيلىقنى يەرگە تاشلىغۇچىلار،

---

40 بەيت-ئەل، گىلگال هەم بەئەر-شېبا ئىسرائىللار ئۈچۈن ئۈچ تاۋابگاھقا ئايلانغانىدى. بۇ ئۈچ جايغا بېرىپ قۇربانلىق قىلىش قاتارلىقلار «تاۋاپ قىلىش»تەك «ساۋابلىق ئىش» دەپ قارالغان. بۇ ئۈچ جاي ئىبراھىم، ئىسھاق، ياقۇپ، يەشۇئا قاتارلىق پەيغەمبەرلەرنىڭ تارىخى بىلەن زىچ مۇناسىۋەتلىك بولغان جايلاردۇر. تەۋراتتا، بۇنداق «تاۋاپ قىلىش» ئىشلىرىنىڭ ھەممىسى خوراپىيلىق دەپ قارىلىدۇ.

ئاموس بۇ يەردە سۆز ئويۇنى قىلىدۇ، «گىلگال ئەسىرگە چۈشىدۇ» دەيدۇ. بۇ ئىبرانىي تىلىدا «گىلگال گالاھ-گالاھ» دېگەن بىلەن ئىپادىلىنىدۇ. «بەيت-ئەل يوققا چىقىدۇ» دېگەننىڭ «بەيت-ئەل «يوق» (يوققا باراۋەر بولغان) بىر بۇتقا ئوخشاپ قالىدۇ» دېگەن ئىچكى مەنىسى بار.

41 «ئەمەن» دېگەن ئاچچىق بىر ئۆسۈملۈك بولغاچقا، مۇشۇ يەردە ئادەملەرگە قايغۇ-ھەسرەتنى ئېپكېلىدىغان ئادالەتسىزلىكنى بىلدۈرىدۇ.

8 سىلەر ئورىئون يۇلتۇز تۈركۈمى ۋە قەلب يۇلتۇز تۈپىنى ياراتقۇچى،
ئۆلۈم كۆلەڭگىسىنى تاڭ نۇرىغا ئايلاندۇرغۇچى،
كۈندۈزنى قاراڭغۇلۇق بىلەن كېچىگە ئايلاندۇرغۇچى،
دېڭىزدىكى سۇلارنى چاقىرىپ، ئۇلارنى يەر يۈزىگە قۇيغۇچىنى ئىزدەڭلار:
پەرۋەردىگار ئۇنىڭ نامىدۇر.
9 ئۇ باتۇرلار ئۈستىگە تۇيۇقسىز ھالاكەتنى پارتلىتىدۇ،
ئىستىھكام ئۈستىگە ھالاكەت چۈشۈرىدۇ.
10 شۇ ئىسرائىللار شەھەر دەرۋازىسىدا[42] تەنبىھ بېرىدىغانلارغا ئۆچ،
دۇرۇس سۆزلەيدىغانلاردىن يىرگىنىدۇ.
11 ئەمدى سىلەر نامراتلارنى ئېزىپ[43]،
ئۇلاردىن بۇغداي «ھەدىيە»لەرنى ئالدىڭلار!
ئويۇلغان تاشلاردىن ئۆيلەرنى سالدىڭلار،
بىراق ئۇلاردا تۇرمايسىلەر؛
سىلەر گۈزەل ئۈزۈمزارلارنى بەرپا قىلغانسىلەر،
بىراق ئۇلارنىڭ شارابىنى ئىچەلمەيسىلەر.
12 چۈنكى سىلەرنىڭ ئاسىيلىقلىرىڭلارنىڭ قانچىلىك كۆپلۈكىنى،
سىلەرنىڭ گۇناھلىرىڭلارنىڭ قانچىلىك زور ئىكەنلىكىنى ئوبدان بىلىمەن؛
ئۇلار ھەققانىي ئادەمنى ئېزىدۇ، ئۇلار پارا يەيدۇ،
شەھەر دەرۋازىسىدا مىسكىنلەرنىڭ ھەققىنى قايرىۋالىدۇ.
13 شۇڭا بۇنداق دەۋردە «پەملىك ئادەم» سۈكۈت قىلىدۇ؛
چۈنكى ئۇ رەزىل بىر دەۋردۇر.[44]

---

42 «شەھەر دەرۋازىسى» ــ شەھەردىكى ئاقساقاللار ئولتۇرىدىغان، ئەرز-دەۋالارنى ئاڭلايدىغان، سوراق قىلىدىغان جاي.

43 «ئېزىپ» ــ ئىبرانىي تىلىدا «دەسسەپ».

باشقا بىرخىل تەرجىمىسى «نامراتلاردىن ئېغىر ئىجارە ھەققى ئېلىپ،...».

44 «پەملىك ئادەم سۈكۈت قىلىدۇ» ــ «پەملىك ئادەم» دېگەن سۆز بەلكىم «ئۆز بىخەتەرلىكى ياكى مەنپەئەتىنى كۆزلەپ يۈرىدىغان ئادەم» دېگەن مەنىدە. يۇقىرىقى 10-، 12-ئايەتنى كۆرۈڭ. بۇنىڭغا قارىغاندا، ئاموس پەيغەمبەرنىڭ «ئېيبى يوق» ئوخشايدۇ، چۈنكى ئۇ ئوپئوچۇق ھالدا رەزىل ھۆكۈمدارلارغا، بايلارغا تەنبىھ بەرمەكتە.

14 هايات ياشاش ئۈچۈن يامانلىقنى ئەمەس، مېھرىبانلىق-ياخشىلىقنى ئىزدەڭلار؛
شۇنداق بولغاندا سىلەر دېگىنىڭلاردەك،
ساماۋى قوشۇنلارنىڭ سەردارى بولغان پەرۋەردىگار ھەقىقەتەن سىلەر بىلەن بىللە بولىدۇ.
15 يامانلىقتىن نەپرەتلىنىڭلار، مېھرىبانلىق-ياخشىلىقنى سۆيۈڭلار،
شەھەر دەرۋازىسىدا ئادالەتنى ئورنىتىڭلار؛
شۇنداق قىلغاندا پەرۋەردىگار، ساماۋى قوشۇنلارنىڭ سەردارى بولغان خۇدا بەلكىم يۈسۈپنىڭ قالدىسىغا[45] شاپائەت كۆرسىتەر.
16 شۇڭا پەرۋەردىگار، ساماۋى قوشۇنلارنىڭ سەردارى بولغان خۇدا رەب مۇنداق دەيدۇ: ــ
«بارلىق كەڭ رەستە-بازارلاردا ئاھ-زارلار ئاڭلىنىدۇ؛
ئۇلار ھەممە كوچىلاردا «ۋاي... ۋاي!...» دەپ ئاۋازىنى كۆتۈرىدۇ؛
ئۇلار دېھقانلارنىمۇ ماتەم تۇتۇشقا،
ئاھ-زارلار كۆتۈرگۈچى «ئۇستىلار»نى يىغلاشقا چاقىرىدۇ.
17 ھەم بارلىق ئۈزۈمزارلاردىمۇ ئاھ-زارلار كۆتۈرۈلىدۇ؛
چۈنكى مەن ئۆزۈم ئاراڭلاردىن ئۆتۈپ كېتىمەن[46]» ــ دەيدۇ پەرۋەردىگار.

پەرۋەردىگارنىڭ كۈنى

18 پەرۋەردىگارنىڭ كۈنىگە تەقەززار بولغان سىلەرگە ۋاي!
پەرۋەردىگارنىڭ كۈنى سىلەرگە قانداق ئاقىۋەتلەرنى كەلتۈرەر؟

45 «يۈسۈپنىڭ قالدىسى» ــ شىمالىي پادىشاھلىق بولغان «ئىسرائىل»دىن قالدۇرۇلغانلارنى كۆرسىتىدۇ. يۈسۈپتىن تۆرۈلگەن ئەفرائىم ۋە ماناسسەھدىن ئىسرائىل ئىچىدىكى ئەڭ چوڭ قەبىلىلەر چىققان.

46 «مەن ئۆزۈم ئاراڭلاردىن ئۆتۈپ كېتىمەن» ــ «مىس.» 12:12دە، پەرۋەردىگارنىڭ ئىسرائىلغا «مەن مىسىرنى كېزىپ ئۆتىمەن» دەپ مىسىرلىقلارغا ئۆلۈم جازاسىنى يۈرگۈزگەنلىكىگە ئوخشاش، ئۇ ھازىر ئۆز خەلقى ئارىسىدىن «ئۆتۈپ كېتىپ»، ئۆز جازاسىنى ئىلىپ بارىدۇ.

ئۇ يورۇقلۇق ئەمەس، بەلكى قاراڭغۇلۇق ئېلىپ كېلىدۇ[47].
19 ئۇ كۈنى بىرسى شىردىن قېچىپ، ئېيىققا ئۇچراپ،
ئاندىن ئۆيىگە كىرىپ، قولى بىلەن تامغا يۆلەنگەندە،
يىلان ئۇنى چاققاندەك بىر ئىش بولىدۇ!
20 پەرۋەردىگارنىڭ كۈنى يورۇقلۇق ئەمەس، بەلكى قاراڭغۇلۇقلا ئېلىپ كېلىدۇ ئەمەسمۇ؟
ئۇنىڭدا پەقەت قاراڭغۇلۇقلا بولۇپ، يورۇقلۇق ھېچ بولمايدىغۇ؟!

بىھۇدە ھېيت-بايراملار

21 ھېيتلىرىڭلارغا نەپرەتلىنىمەن، ئۇلاردىن بىزار بولدۇم،
ئىبادەت سورۇنلىرىڭلارنىڭ پۇرىقىنى پۇرىغۇم يوق.
22 چۈنكى سىلەر ماڭا «كۆيدۈرمە قۇربانلىق»لار ھەم «ئاش ھەدىيە»لىرىڭلارنى سۇنۇپ ئاتىساڭلارمۇ،
مەن ئۇلارنى قوبۇل قىلمايمەن؛
سىلەرنىڭ بورداق ماللىرىڭلار بىلەن قىلغان «ئىناقلىق قۇربانلىقلىرىڭلار»غا قارىمايمەن.
23 مەندىن مۇناجاتلىرىڭلارنىڭ سادالىرىنى ئېپكېتىڭلار،
چىلتارلىرىڭلارنىڭ كۈيلىرىنى ئاڭلىمايمەن؛
24 بۇنىڭ ئورنىدا ئادالەت خۇددى شارقىراتمىدەك،
ھەققانىيلىق ئەبەدىي ئاقىدىغان ئېقىمدەك دولقۇنلىسۇن!
25 سىلەر چۆل-باياۋاندىكى قىرىق يىلدا قىلغان قۇربانلىق-ھەدىيەلەرنى ماڭا

---

47 ئاموس دەۋرىدىكىلەر تەۋراتتىكى «ئوبادىيا» ھەم «يوئېل» پەيغەمبەرلەرنىڭ يازمىلىرىدىن «پەرۋەردىگارنىڭ كۈنى»نى خاتا چۈشىنىپ، بەلكىم «خۇدا ھەممە «كاپىر ئەجنەبىي» ئەللەرنى قاتتىق ئۇرىدۇ، «خۇدانىڭ خەلقى بولغان بىزلەر» كۆتۈرۈلىمىز» دېگەن ئىرقچى، بىمەنە كۆز-قاراشتا بولغانىدى. ئاموس بۇ كۈن بولسا، گۇناھتىن توۋا قىلمىغان ھەربىر ئادەمگە جازا ئېلىپ كېلىدۇ، دەيدۇ.

ئېلىپ كەلدىڭلارمۇ، ئى ئىسرائىل جەمەتى؟![48]
26 بەرھەق، سىلەر «سىككۇت» دېگەن پادىشاھىڭلار، ھەم «قىئۇن»
دېگەن بۇتلىرىڭلارنى، يەنى «يۇلتۇز ئىلاھى»ڭلارنى كۆتۈرۈپ ماڭدىڭلار![49]
27 ئەمدى مەن سىلەرنى ئەسىر قىلىپ، دەمەشقتىن يىراقلارغا سۈرگۈن
قىلدۇرىمەن،
— دەيدۇ «ساماۋى قوشۇنلارنىڭ سەردارى بولغان خۇدا» دېگەن نام بىلەن
ئاتالغان پەرۋەردىگار.

ئىسرائىلنىڭ ھاكىم-ھۆكۈمدارلىرىغا ۋاي!

6

1 ئى زىئوندا خاتىرجەم ئولتۇرغانلار ھەم سامارىيە تېغىغا تايىنىپ
ئامان-ئېسەن ياشىغانلار!
ئى ئەللەرنىڭ كاتتىسىنىڭ ئەربابلىرى!
ئىسرائىل جەمەتى سىلەرنى ئىزدەپ كېلىدۇ —
— سىلەرنىڭ ھالىڭلارغا ۋاي!
2 سىلەر خەلققە: — «كالنەھ شەھىرىگە بېرىپ كۆرۈڭلار؛
شۇ يەردىن «بۈيۈك خامات» شەھىرىگە بېرىڭلار،
ئاندىن فىلىستىيلەرنىڭ شەھىرى گاتقا چۈشۈپ بېقىڭلار؛
بۇلار سىلەرنىڭ ئىككى پادىشاھلىقىڭلاردىن ئەۋزەلمۇ؟
ئۇلارنىڭ چېگرىسى سىلەرنىڭكىدىن كەڭمۇ؟» — دەپ ماختىنىپ

---

48 مۇسا پەيغەمبەرنىڭ يېتەكچىلىكىدە چۆل-باياۋاندا بولغان دەۋردە، ئىسرائىللار چۆل-باياۋاندا قۇربانلىقلارنى قىلىپ كەلگەن بولسىمۇ، لېكىن بۇ ئايەتتىن شۇنى بىلەلەيمىزكى، ئۇلار بۇ قۇربانلىقلارنى خۇدا ئۈچۈن ئاتىغان ئەمەس («ماڭا ئېلىپ كەلدىڭلارمۇ؟»)؛ بۇ ئىشلار پەقەتلا بىر «دىنىي پائالىيەت» يۈسۈندا ئېلىپ بېرىلغان، خالاس.

49 پۈتكۈل ئايەتنىڭ تەرجىمىلىرى كۆپ خىل. بىراق ئاساسىي مەنىسى ئوخشاش، ئىسرائىل مۇسا پەيغەمبەر دەۋرىدىن تارتىپ كۆڭلىدىكى بۇتپەرەسلىكنى ھېچ تاشلىمىغان. ئايەتتە ئېيتىلغان بۇتلار ئاساسەن مېسوپوتامىيە، يەنى بابىل رايونىدىكى بۇتلاردۇر. شۇڭا خۇدانىڭ ئۇلارغا بېرىدىغان جازاسى (27-ئايەت) ئۇلارنى بابىلغا ئەسىر قىلدۇرۇپ، شۇ يەرگە سۈرگۈن قىلدۇرۇشتىن ئىبارەت بولىدۇ.

سۆزلەيسلەر.[50]
3 ئى يامان كۈننى كېچىكتۈرمەكچى بولغانلار!
سىلەر جەبىر-زۇلۇمنىڭ ھۆكۈمرانلىقىنى ئورنىتىپ، ئۇنى ئۆزۈڭلارغا يېقىن قىلماقچى بولىسىلەر،
4 پىل چىشىدا نەقىشلەنگەن كارىۋاتلار ئۈستىدە ياتىسىلەر،
دىۋانلىرىڭلار ئۈستىدە كېرىلىپ ياتىسىلەر،
پادا تويىدىن پاخلانلارنى،
كالا قوتانلىرىدىن موزاينى تاللاپ يەيسىلەر،
5 چىلتار ئاھاڭىغا تەڭكەش قىلىپ ئېيتىسىلەر،
داۋۇتتەك ئۆزۈڭلارغا سازلارنى ئىجاد قىلىسىلەر،
6 شارابنى چىنىلەپ-چىنىلەپ ئىچىسىلەر،
ئۆزۈڭلارغا سەرخىل مايلىق ئەتىرلەرنى سۈرىسىلەر،
— بىراق كۆڭلۈڭلار يۈسۈپ جەمەتىنىڭ زىيان-زەخمىتى ئۈچۈن ھېچ ئازابلانمايدۇ!
7 شۇڭا ئۇلار تۇنجى ئەسىرگە چۈشكەنلەر ئارىسىدا ئەسىرگە ئېلىنىدۇ[51]؛
كېرىلىپ ياتقانلارنىڭ ئەيش-ئىشرىتى ئاخىرلىشىدۇ.
8 رەب پەرۋەردىگار ئۆز ھاياتى بىلەن قەسەم قىلغانكى،
— دەيدۇ پەرۋەردىگار، ساماۋى قوشۇنلارنىڭ سەردارى بولغان خۇدا،

---

50 «ئىككى پادىشاھلىق» — بىرىنچىسى شىمالىي پادىشاھلىق — ئىسرائىل، پايتەختى سامارىيە؛ ئىككىنچىسى جەنۇبىي پادىشالىق — يەھۇدا، پايتەختى يېرۇسالېم.
«سىلەر خەلققە:... ماختىنىپ سۆزلەيسلەر» دېگەن سۆزلەر ئەسلىدىكى تېكىستتە يوق. بۇ ئايەتتە ئايدىڭلاشتۇرۇشقا تېگىشلىك بىر مەسىلە بار: — ئايەتتىكى سۆزلەرنى ئاموس ئېيتقانمۇ ياكى سامارىيەدىكى ئەمىرلەر سامارىيەنىڭ بىخەتەرلىكى توغرۇلۇق ماختىنىپ ئېيتقانمۇ؟ بىزنىڭچە سامارىيەدىكى ئەمىرلەر ئېيتقان بولۇشى كېرەك؛ چۈنكى ئەگەر پەيغەمبەر ئاگاھلاندۇرۇش تەرىزىدە سورىغان بولسا، سوئالنىڭ ئەكسىچە سورىغان بولاتتى، — يەنى «بۇ شەھەرلەر سىلەرنىڭ ئىككى پادىشاھلىقىڭلاردىن ئاجىزمۇ؟» دەپ سورىغان بولاتتى. شۇڭا بۇ سۆزلەرنى قوشتۇق. بۇ ئۈچ شەھەرنىڭ ھەممىسى دۈشمەنىنىڭ ھۇجۇمىغا دۇچ كېلىپ، ئاندىن غۇلىغان بولسا كېرەك — بىراق ھازىرغىچە بۇ ئىشلار توغرۇلۇق تارىخىي خاتىرىلەر يوق.
51 تارىخىي مەلۇماتلاردىن قارىغاندا، ئاسۇرىيە ئىمپېرىيەسى مەلۇم بىر يۇرتقا تاجاۋۇز قىلغاندا، ئاۋۋال شۇ يۇرتتىكى مۆتىۋەرلەرنى ئەسىر قىلىپ ئېپكېتىش ئادىتى بار ئىدى.

ــ مەن ياقۇپنىڭ غۇرۇرىدىن بىزار بولدۇم،
ئۇنىڭ ئوردا-ئىستىھكاملىرىدىن نەپرەتلىنىمەن؛
مەن بۇ شەھەرنى، شۇنداقلا ئۇنىڭدىكى ھەممىنى دۈشمەنگە تەڭلا ئۆتكۈزۈپ بېرىمەن؛
9 ۋە ئەمەلگە ئاشۇرۇلىدۇكى،
بىر ئۆيدە ئون ئادەم بولۇپ قالسا، بۇ ئونەيلەنمۇ ئۆلىدۇ.[52]
10 ئەگەر مەلۇم بىر ئۆلگۈچىنىڭ تۇغقىنى[53]، يەنى ئۆلگۈچىنىڭ جەسىتىنى كۆيدۈرۈشكە[54] مەسئۇل كىشى ئۇستىخانلارنى كۆتۈرۈپ ئۆيدىن چىقىۋېتىپ، ئۆي ئىچىدىكى يەنە بىرسىدىن:
ــ «قېشىڭدا يەنە بىرسى بارمۇ؟» دەپ سورىسا، ئۇ «يوق» دەيدۇ،
ئاندىن تۇغقىنى يەنە: «سۈكۈت! پەرۋەردىگارنىڭ نامىنى تىلغا ئېلىشىمىزغا بولمايدۇ!» ــ دەيدۇ.[55]
11 سەۋەبى، پەرۋەردىگار بۇيرۇق چۈشۈرىدۇ،
ۋە چوڭ ئۆينى پارە-پارە قىلىۋېتىدۇ،
كىچىك ئۆينىمۇ چاك-چېكىدىن يېرىپ چېقىۋېتىدۇ.[56]

---

52 3:5نى كۆرۈڭ.

53 ئىبرانىي تىلىدا «تاغىسى».

54 «جەسىتىنى كۆيدۈرۈش» ــ تۆۋەندىكى ئىزاھاتنى كۆرۈڭ.

55 «جەسىتىنى كۆيدۈرۈش» ــ ئادەتتە يەھۇدىي خەلقى جەسەتلەرنى كۆمىدۇ، «جەسەتنى كۆيدۈرۈش»نى ئۆچ كۆرىدۇ. «جەسىتىنى كۆيدۈرۈش» دېگەن ئىش ئۇلارنىڭ بېشىغا ناھايىتى ئېغىر ئاپەت چۈشىدىغانلىقىنى كۆرسىتىدۇ؛ شۇنىڭ بىلەن ئۇلارنىڭ جەسەتلەرنى كۆمۈشكە قەتئىي ۋاقتى چىقمايدۇ، دېمەكچى. شۇڭا بۇ بېشارەت سامارىيەنىڭ ناھايىتى جىددىي، بىچارە ئەھۋالغا چۈشىدىغانلىقىنى كۆرسىتىدۇ. ئۇنىڭ ئۇستىگە، جەسەت ئۆيدە ئۇزۇنغىچە تۇرغان ــ ھازىر پەقەت «ئۇستىخانلار»لا قالغان. ھايات قالغان كىشىلەر شۇنداق قورقىدۇكى، ئۇلار پەرۋەردىگارنىڭ نامىنى ئېيتىشقىمۇ پېتىنالمايدىغان بولۇپ قالىدۇ.

قىزىق بىر ئىش شۇكى، ئۇزۇندىن تارتىپ، بولۇپمۇ يېرۇسالېمنىڭ ئەيسا مەسىھنىڭ ئۆلۈمىدىن كېيىنكى ۋەيران قىلىنىشىدىن كېيىن، يەھۇدىيلار «ياھۋەھ» (پەرۋەردىگار) دېگەن ئىسمنى ئىشلىتىشكە پېتىنالمايدۇ.

56 ھاكىم-ھۆكۈمدارلارنىڭ، ئەمەلدارلارنىڭ گۇناھلىرى ھامان باشقىلارنى ئۆز گۇناھلىرىغا چېتىلدۈرۈپ قويىدۇ؛ شۇ ۋەجىدىن «كىچىك ئۆيلەر»مۇ جازاغا ئۇچراپ كېتىدۇ.

12 ئاتلار تاش ئۈستىدە چاپالامدۇ؟
ئادەملەر ئاشۇ يەرنى كالىلار بىلەن ئاغدۇرالامدۇ؟
بىراق سىلەر ئادالەتنى ئۆت سۈيىگە،
ھەققانىيلىقنىڭ مېۋىسىنى ئەمەنگە[57] ئايلاندۇرغانسىلەر ــ
13 ــ يوق بىر نەرسىدىن شادلىنىپ كەتكەنسىلەر،
«ئۆز كۈچىمىزگە تايىنىپ قودرەتكە ئىگە بولغانمىز»[58]ــ دېگەنسىلەر.
14 چۈنكى مانا، ئى ئىسرائىل جەمەتى،
ــ دەيدۇ پەرۋەردىگار، ساماۋى قوشۇنلارنىڭ سەردارى بولغان خۇدا،
ــ مەن سىلەر بىلەن قارشىلىشىدىغان بىر ئەلنى تۇرغۇزىمەن؛
ئۇلار خامات شەھىرىنىڭ داۋىنىدىن ئاراباھ ئېقىمىغىچە سىلەرنى خارلايدۇ.[59]

ئاموسنىڭ دۇئالىرى ــ خۇدانىڭ قارارى

7

1 رەب پەرۋەردىگار ماڭا كۆرسەتتىكى ــ
كېيىنكى ئوت-چۆپ باش تارتقان ۋاقتىدا، مانا ئۇ چېكەتكىلەرنى ياسىدى[60] (بۇ پادىشاھ ئۆزىگە ئوت-چۆپ ئورغاندىن كېيىنكى، ئىككىنچى قېتىملىق ئوت-چۆپ ئۆسكەن ۋاقىت ئىدى) 2 ھەم شۇنداق بولدىكى، چېكەتكىلەر زېمىندىكى ئوت-چۆپنى قالدۇرماي يەۋەتكەندىن كېيىن، مەن:
ــ

57 «ئادالەتنى ئۆت سۈيىگە، ھەققانىيلىقنى ئەمەنگە ئايلاندۇرغانسىلەر» دېگەن ئىبارىنىڭ مەنىسى 5-باب، 7-ئايەتنىڭ مەنىسىگە ئوخشاشتۇر.
58 «يوق بىر نەرسە» ــ بىرنىگچە، شۈبھىسىزكى، ئۇلارنىڭ بۇتلىرىنى كۆرسىتىدۇ.
باشقا بىرخىل تەرجىمىسى: «لو-دەبار شەھىرىنى ئېلىپ شادلانغاندۇق، كارنائىم شەھىرىنىمۇ ئۆز كۈچىمىزگە تايىنىپ ئالدۇققۇ؟»
59 «بىر ئەل» ــ ئاسۇرىيە ئىمپېرىيەسىنى كۆرسىتىدۇ.
60 بۇ ئىشنى (شۇنداقلا 4-، 7-ئايەتتىكى ئىشلارنىمۇ) ئاموس بېشارەتلىك غايىبانە كۆرۈنۈشتە كۆرگەن بولسا كېرەك. چۈنكى 3-، 6-ئايەتتە پەرۋەردىگار «بۇنداق ئىشتىن» ياندۇ.

«ئى رەب پەرۋەردىگار، ئۆتۈنۈپ قالاي، كەچۈرگەيسەن! ياقۇپ قانداقمۇ چىدىيالايدۇ؟ ئۇ كىچىك تۇرسا!» ــ دېدىم.
3 پەرۋەردىگار ئەمدى ئۇنداق قىلىشتىن ياندى: «ئەمدى ئۇنداق بولمايدۇ» ــ دېدى پەرۋەردىگار.
4 رەب پەرۋەردىگار ماڭا كۆرسەتتى ــ
مانا، رەب پەرۋەردىگار خەلقى بىلەن كۈرەش قىلىشقا ئوتنى چاقىردى؛
ئوت ھەتتا چوڭقۇر دېڭىزنىمۇ قۇرۇتتى،
مىراس بولغان زېمىننىمۇ يەپ كەتتى؛
5 ئەمدى مەن: ــ
«ئى رەب پەرۋەردىگار، ئۆتۈنۈپ قالاي، توختىغايسەن! ياقۇپ قانداقمۇ چىدىيالايدۇ؟ ئۇ كىچىك تۇرسا!» ــ دېدىم.
6 پەرۋەردىگار شۇنداق قىلىشتىن ياندى: «ئەمدى ئۇنداق بولمايدۇ» ــ دېدى رەب پەرۋەردىگار.

7 ئەمدى ئۇ ماڭا مۇنداق بىر ئىشنى كۆرسەتتى ــ
ۋە مانا، رەب تىك ئۆلچىگۈچ يىپ بىلەن قوپۇرۇلغان تام ئۈستىدە،
قولىدا تىك ئۆلچىگۈچ يىپىنى تۇتقىنىچە تۇراتتى؛ 8 ۋە پەرۋەردىگار مەندىن: ــ
«ئاموس، نېمىنى كۆردۈڭ؟» دەپ سورىدى.
مەن: «تىك ئۆلچىگۈچ يىپىنى» ــ دېدىم.
رەب: «مەن يەنە ئۆز خەلقىم ئىسرائىل ئوتتۇرىسىغا تىك ئۆلچىگۈچ يىپىنى تىكلەيمەن؛ مەن يەنە ئۇلارنى جازالىماي ئۆتۈپ كەتمەيمەن؛
9 ھەم ئىسھاقنىڭ «يۇقىرى جايلىرى»[61] ھالاك بولىدۇ،
ئىسرائىلنىڭ تاۋاپگاھلىرى ۋەيران قىلىنىدۇ؛
يەروبوئام جەمەتىگە قىلىچ بىلەن ھۇجۇم قىلىشقا ئورنۇمدىن تۇرىمەن» ــ دېدى.

---

[61] «يۇقىرى جايلار» ــ تاغ چوققىلىرى قاتارلىق جايلاردا خۇداغا قۇربانلىق قىلىش ئەسلىدە مۇسا پەيغەمبەرگە چۈشۈرۈلگەن قانۇندا مەنئى قىلىنغانىدى. شۇنداقتىمۇ، ئىسرائىل ھەم يەھۇدادىكىلەر خېلى بۇرۇنلا تاغ چوققىلىرى ئۈستىدە پەرۋەردىگارغا قۇربانلىق قىلىپ ئىبادەت قىلىشقا باشلىغانىدى. كېيىن ئۇلار مۇشۇ «يۇقىرى جايلار»دا بۇتقا چوقۇنۇشقا باشلىدى.

ئاموسنىڭ بۇتپەرەسلەرنىڭ تاۋاپگاھى بولۇپ قالغان بەيت-ئەلنىڭ كاھىنى (شىمالىي پادىشاھلىق ئىسرائىلنىڭ «باش كاھىنى») ئامازىيا بىلەن بولغان كۆرۈشى

10 شۇنىڭ بىلەن بەيت-ئەلدىكى كاھىن ئامازىيا ئىسرائىل پادىشاھى يەروبوئامغا خەۋەر يوللاپ: ــ
«ئاموس ئىسرائىل جەمەتى ئارىسىدا تۇرۇپمۇ سىلىگە سۇيىقەست قىلدى؛ زېمىن ئۇنىڭ قىلغان بارلىق گەپلىرىنى كۆتۈرەلمەيدۇ. 11 چۈنكى ئاموس: ــ «يەروبوئام قىلىچتا ئۆلىدۇ، ئىسرائىل ئەسىرگە ئېلىنىپ ئۆز زېمىنىدىن سۈرگۈن بولماي قالمايدۇ!» ــ دەيدۇ» ــ دېدى.[62]
12 ئاندىن ئامازىيا ئاموسقا: ــ ھەي ئالدىن كۆرگۈچى! بەس، يوقال، يەھۇدا زېمىنىغا قاچ، ئاشۇ يەردە بېشارەت بېرىپ، شۇ يەردە نان تېپىپ يە! 13 بىراق بەيت-ئەلدە يەنە بېشارەت بەرمە؛ چۈنكى ئۇ پادىشاھنىڭ تاۋاپگاھى[63]، شاھلىق ئۆيىدۇر، ــ دېدى.
14 ئاموس ئامازىياغا جاۋاب بېرىپ مۇنداق دېدى: ــ
«مەن ئەسلى پەيغەمبەر ئەمەس ئىدىم، ياكى پەيغەمبەرنىڭ ئوغلىمۇ ئەمەسمەن؛ بەلكى مەن بىر چارۋىچى، شۇنداقلا ئېرەن دەرەخلىرىنىڭ مېۋىسىنى تەرگۈچى ئىدىم. 15 بىراق پادا بېقىۋاتقان چېغىمدا پەرۋەردىگار مېنى ئۆز ئىلكىگە ئالدى ۋە ماڭا: «بارغىن، خەلقىم ئىسرائىلغا بېشارەت بەر» ــ دېدى. 16 ئەمدى، ئى ئامازىيا، پەرۋەردىگارنىڭ سۆزىگە قۇلاق سال! سەن ماڭا: «ئىسرائىلنى ئەيىبلەيدىغان بېشارەتلەرنى بەرمە، ئىسھاق جەمەتىنى ئەيىبلەيدىغان سۆزلەرنى ئېيتما»، دېدىڭ. 17 شۇڭا پەرۋەردىگار مۇنداق دەيدۇ: ــ
«سېنىڭ ئايالىڭ شەھەردە پاھىشە بولىدۇ، ئوغۇل-قىزلىرىڭ قىلىچ بىلەن قىرىلىدۇ ۋە زېمىنىڭ ئۆلچەش تانىسى تارتىلىشى بىلەن پارچىلىنىدۇ؛ سەن

---

62 ئەمەلىيەتتە ئاموس: ــ «پەرۋەردىگار يەروبوئامنىڭ جەمەتىگە قىلىچ بىلەن ھۇجۇم قىلىدۇ» ــ دېگەنىدى (9-ئايەت).
63 ئىبرانىي تىلىدا «پادىشاھنىڭ «مۇقەددەس جايى»»ى».

ناپاك بىر زېمىندا ئۆلىسەن؛ ۋە ئىسرائىل ئەسىرگە ئېلىنىپ ئۆز زېمىنىدىن
سۈرگۈن بولماي قالمايدۇ»».

كېلىدىغان جازالار

8
1 رەب پەرۋەردىگار ماڭا مۇنداق بىر ئىشنى كۆرسەتتى[64]؛ مانا، بىر
سېۋەت يازلىق مېۋە. 2 ئاندىن ئۇ مەندىن: ئاموس، نېمىنى كۆردۇڭ؟
— دەپ سورىدى.
مەن: «بىر سېۋەت يازلىق مېۋىنى» — دېدىم.
پەرۋەردىگار ماڭا: ئەمدى خەلقىم ئىسرائىلغا زاۋال يەتتى[65]؛ مەن يەنە
ئۇلارنى جازالىماي ئۆتۈپ كەتمەيمەن، — دېدى.
3 — شۇ كۈنى ئوردىدىكى قىزلارنىڭ ناخشىلىرى قىيا-چىيالارغا ئايلىنىدۇ،
— دەيدۇ رەب پەرۋەردىگار؛ — جەسەتلەر كۆپ بولىدۇ؛ ئۇلار جاي-جايلاردا
سىرتقا تاشلىنىدۇ. سۈكۈت![66]
4 بۇنى ئاڭلاڭلار، ھەي مىسكىنلەرنى ئەزگۈچىلەر،[67]
زېمىندىكى ئاجىز مۆمىنلەرنى يوقاتماقچى بولغانلار —
5 «ئاشلىقىمىزنى ساتماقچى ئىدۇق، يېڭى ئاي قاچانمۇ ئاخىرلىشار،
بۇغداي يايمىسىنى ئاچاتتۇق، شابات كۈنى قاچان تۈگەر؟» — دەيدىغانلار،
— شۇنداقلا «ئەفاھ»نى كىچىك قىلىپ، «شەكەل»نى[68] چوڭ ئېلىپ،

64 بۇ ئىشنى (ھەم 7-باب، 4-، 7-ئايەتتىكى ئىشلارنىمۇ) ئاموس بېشارەتلىك غايىبانە كۆرۈنۈشتە كۆرگەن بولۇشى مۇمكىن.
65 ئىبرانىي تىلىدا «يازلىق مېۋە» بىلەن «زاۋال» دېگەن سۆزلەر بىر-بىرىگە ئوخشاپ كېتىدۇ.
66 «سۈكۈت!» — دېمەك، شۇ چاغدا ماتەم تۈتقاندا، ئاۋاز چىقىرىشقا بولمايدۇ.
67 باشقا بىرخىل تەرجىمىسى «مىسكىنلەرنى يۇتۇۋالغۇچىلار».
68 «شەكەل» — پۇلنىڭ ياكى ئېغىرلىقنىڭ بىرلىكى، «ئەفاھ» ھەجىم بىرلىكى ئىدى. بىر «ئەفاھ» (ياكى «كۈرە») 40 لىترچە، بىر «شەكەل» («مىسقال») 14 گرام كېلىدۇ. تولۇق ئايەت سودىگەرلەرنىڭ ئاددىي پۇقرالارنى ئۆلچەم بىرلىكلىرىدىن پايدىلىنىپ، قاقاتى-سوقتى قىلىۋاتقانلىقىنى كۆرسىتىدۇ.

ئالدامچىلىق ئۈچۈن تارازىنى يالغان قىلغانلار![69]

6 ــ نامراتلارنى كۈمۈشكە،
مىسكىن ئادەمنى بىر جۈپ چورۇققا سېتىۋالماقچى بولغانلار،
بۇغداينى سۈپۈرۈندىسى بىلەن قوشۇپ ساتماقچى بولغانلار!

7 پەرۋەردىگار ياقۇپنىڭ غۇرۇرى بىلەن شۇنداق قەسەم قىلدىكى[70]،
ــ بەرھەق، مەن ھەرگىز ئۇلارنىڭ قىلغانلىرىدىن ھېچبىرىنى ئۇنتۇمايمەن!

8 زېمىن بۇ ئىشلاردىن تەۋرىنىپ كەتمەمدۇ؟
ۋە ئۇنىڭدا تۇرۇۋاتقانلارنىڭ ھەممىسى ماتەم تۇتمامدۇ؟
ئۇ نىل دەرياسىدەك ئۆرلەپ كېتىدۇ،
ئۇ مىسىر دەرياسىدەك ئۆركەشلەپ، ئاندىن چۆكۈپ كېتىدۇ.[71]

9 شۇ كۈنى شۇنداق ئەمەلگە ئاشۇرۇلىدۇكى، ــ دەيدۇ رەب پەرۋەردىگار،
ــ قۇياشنى چۈشتە پاتقۇزىمەن،
زېمىننى شۇ ئوچۇق كۈندە قاراڭغۇلاشتۇرىمەن.

10 ھېيتلىرىڭلارنى مۇسىبەتكە،
ھەممە ناخشىلىرىڭلارنى ئاھ-زارلارغا ئايلاندۇرۇۋېتىمەن؛
ھەممە ئادەمنىڭ چاترىقى ئۈستىنى بۆز رەخت بىلەن ئورىغۇزىمەن،

---

69 بۇ ئايەتتىكى«يېڭى ئاي» كۈندە ھەم «شابات كۈنى» (شەنبە كۈنى)دە مۇسا پەيغەمبەرگە چۈشۈرۈلگەن قانۇن بويىچە دەم ئېلىش كېرەك ئىدى. ئەمدى بۇ كىشىلەر ئاچكۆزلۈكتىن دەم ئېلىشقىمۇ نارازى ئىدى. شۇنداق بولۇپلا قالماي، ئۇلار بۇغداينى ئۆلچەيدىغان كۈرىنى كىچىك، تەڭگىلەرنى جىڭلايدىغان تارازا تېشىنى چوڭ قىلىپ خەقلەرنى ئالدايدۇ.

70 بەزى ئالىملار: ««ياقۇپنىڭ غۇرۇرى بىلەن» دېگەننى «ياقۇپنىڭ پەخرى بىلەن»، دېمەك «ياقۇپنىڭ پەخرى بولغان خۇدا بىلەن» دەپ چۈشىنىدۇ. بىراق 6-باب، 8-ئايەت بويىچە خۇدا «ياقۇپنىڭ غۇرۇرى» ياكى «ياقۇپنىڭ پەخرى»گە ئۆچ ئىدى. ئادەتتە قەسەم ئىچىشتە قەسەم قىلغۇچىلار ناھايىتى مۇقىم، ئۆزگەرمەس بىر نەرسە بىلەن قەسەم ئىچىدۇ؛ خۇدانىڭ «ياقۇپنىڭ غۇرۇرى بىلەن» قەسەم ئىچىشى بولسا ئىنتايىن كىنايىلىك گەپ، «ياقۇپنىڭ غۇرۇرى»نىڭ ھېچ ئۆزگەرمەس، ناھايىتى جاھىل ئىكەنلىكىنى پۈرىتىدۇ.

71 مۇشۇ ئايەتتە ئاموس يەر تەۋرەش توغرۇلۇق بېشارەت بېرىدۇ (1:1نى كۆرۈڭ). نىل دەرياسى ھەر يىلى تۇيۇقسىز ئۆرلەپ كېتىپ، بىر مەزگىل كەلكۈن كېلىپ، زېمىننى بېسىپ كېتىدۇ. قانائان (پەلەستىن) زېمىنىمۇ ئەمدى نىل دەرياسىغا ئوخشاش «ئۆرلەپ كېتىدۇ» (يەر تەۋرەش بىلەن ئېگىز-پەس بولىدۇ).

ھەربىر ئادەمنىڭ بېشىدا تاقىرلىق پەيدا قىلىمەن؛
بۇ ماتەمنى يەككە-يېگانە بىر ئوغۇلنىڭ ماتىمىدەك،
ھېيتىنىڭ ئاخىرىنى دەرد-ئەلەملىك بىر كۈن قىلىۋېتىمەن[72].

سۆرگۈن بولۇپ، خۇدانىڭ سۆزىدىن ئايرىلىش

11 مانا، شۇنداق كۈنلەر كېلىدۇكى، — دەيدۇ رەب پەرۋەردىگار،
زېمىنغا قەھەتچىلىكنى ئەۋەتىمەن، —
— نانغا بولغان قەھەتچىلىك ئەمەس، ياكى سۇغا بولغان چاڭقاشمۇ ئەمەس، بەلكى پەرۋەردىگارنىڭ سۆز-كالامىنى ئاڭلاشقا بولغان قەھەتچىلىكنى ئەۋەتىمەن.
12 شۇنىڭ بىلەن ئۇلار دېڭىزدىن دېڭىزغا، شىمالدىن شەرققە كېزىپ ماڭىدۇ[73]،
ئۇلار پەرۋەردىگارنىڭ سۆز-كالامىنى ئىزدەپ ئۇيان-بۇيان يۈرۈپ، ئۇنى تاپالمايدۇ[74].
13 شۇ كۈنى گۈزەل قىزلار ھەم يىگىتلەرمۇ ئۇسسۇزلۇقتىن ھالىدىن كېتىدۇ؛
14 ھەم سامارىيەنىڭ گۇناھىنىڭ نامى[75] بىلەن قەسەم ئىچكەنلەر،
يەنى «ئىلاھىڭنىڭ تىرىكلىكى بىلەن، ئى دان!»، ياكى «بەئەر-شېبادىكى

---

72 «بۆز رەخت»كە ئورۇنۇۋېلىش، چاچلارنى چۈشۈرىۋېتىش قاتتىق ماتەمنى ياكى توۋا قىلىشنى بىلدۈرىدۇ. بۇ ئۆلگەن «يەككە-يېگانە ئوغۇل» زادى كىمدۇ؟ — دېگەن سوئال ئىسرائىل ئۈچۈن دەۋردىن-دەۋرگە باشنى قاتۇرىدىغان مەسىلە.

73 «كېزىپ ماڭىدۇ» — ياكى «سەرسان بولۇپ ماڭىدۇ» ياكى «ئەلەڭشىپ ماڭىدۇ».

74 «دېڭىزدىن دېڭىزغا» — بىرىنچىدىن، بەلكىم ««ئوتتۇرا دېڭىز»دىن «ئۆلۈك دېڭىز»غا»، يەنى «غەربتىن شەرققە» دېمەكچى. تېكىستتە «جەنۇبقا» تىلغا ئېلىنمايدۇ. بەلكىم بۇ ئىسرائىلدىكىلەرنىڭ ھاكاۋۇرلۇقىنى كۆرسىتىدۇ — ئۇلار يەھۇدادىن، ياكى يەھۇدادىن كەلگەن پەيغەمبەردىن (مەسىلەن، ئاموستىن) ھەقىقەتنى ئىزدىمەيدۇ.

بېشارەت بەلكىم يەھۇدىيلارنىڭ كېيىنكى دەۋرلەردىكى، بولۇپمۇ ھازىرقى ئومۇمىي ئەھۋالىنى كۆرسەتكەن بولسا كېرەك — ئۇلار ئىنجىلنى، يەنى «خۇش خەۋەر»نى قوبۇل قىلمىغاچقا، ئۆزلىرى تارتقان ئازاب-ئوقۇبەتلىرىگە ھېچ چۈشەنچە تاپالمايدۇ.

75 «سامارىيەنىڭ گۇناھى» — ئۇلارنىڭ بۇتلىرىدىن بىرى بولسا كېرەك.

ئىلاھىي تىرىك يول بىلەن!»[76] دەپ قەسەم ئىچكەنلەر بولسا ــ
ئۇلار يىقىلىدۇ، ئورنىدىن ھەرگىز قايتىدىن تۇرالمايدۇ.

ساختىپەزلىك ئۈستىگە قىلىنغان جەڭ

9 1 مەن رەببنىڭ قۇربانگاھنىڭ يېنىدا تۇرغىنىنى كۆردۇم؛ ئۇ مۇنداق دېدى: ــ
ــ تۈۋرۈكلەرنىڭ باشلىرىنى ئۇرۇڭلار، بوسۇغىلار سىلكىنگىچە ئۇرۇڭلار،
ئۇلارنى ئىبادەتخانىدىكىلەرنىڭ باشلىرىغا چۈشۈرۈپ، پارە-پارە قىلىڭلار[77]!
مەن شۇ بۇتپەرەسلەردىن ئەڭ ئاخىردا قالغانلىرىنىمۇ قىلىچ بىلەن ئۆلتۈرىمەن؛
ئۇلاردىن قاچاي دېگەنلەر قاچالمايدۇ،
ئۇلاردىن قۇتۇلاي دېگەنلەر قۇتۇلۇپ چىقالمايدۇ.
2 ئۇلار تەھتىسارا[78] ئىچىگە تېشىپ كىرسە، قولۇم ئاشۇ يەردىن ئۇلارنى تارتىپ چىقىرىدۇ؛
ئۇلار ئاسمانغا يامىشىپ چىقسا، مەن شۇ يەردىن ئۇلارنى تارتىپ چۈشۈرىمەن؛

---

76 «بەئەر-شېبادىكى ئىلاھىي تىرىك يول» ــ ئىبرانىي تىلىدا «بەئەر-شېبادىكى يولنىڭ تىرىكلىكى بىلەن» دېيىلىدۇ.
«داننىڭ ئىلاھى» ھەم «بەئەر-شېبادىكى ئىلاھىي تىرىك يول» ــ شۇ ئىككى يەرنىڭ بۇتلىرىنى كۆرسىتىدۇ.
«يول» ئىبرانىي تىلىدا «دەرەك» دېگەن سۆز بىلەن ئىپادىلىنىدۇ. ئۇيغۇر تىلىدىكى «تەرىقە» ۋە «تەرىقەت» دېگەن سۆزلەر ئەرەب تىلى ئارقىلىق مۇشۇ سۆزدىن كەلگەن.
77 بۇ ئىشلار، شۈبھىسىزكى، بەيت-ئەلدىكى (بۇتپەرەسلىك سورۇنى قىلىنغان، بىراق «پەرۋەردىگارنىڭ نامى» بىلەن ئاتالغان) ئىبادەتخانىدا بولىدۇ. مۇشۇ بۇيرۇق كىمگە بېرىلگەنلىكى ئېنىق دېيىلمىدى؛ بەلكىم پەرىشتىلەرگە بېرىلگەن بولۇشى مۇمكىن. ئىبادەتخانىنىڭ بۇزۇلۇشى بەلكىم يەر تەۋرەش بىلەن مۇناسىۋەتلىك (5-ئايەتنى كۆرۈڭ).
78 «تەھتىسارا» ــ ئۆلگەنلەرنىڭ روھلىرى بارىدىغان جاي.

3 ئۇلار كارمەل چوققىسىغا مۆكۈۋالسىمۇ، مەن ئۇلارنى ئىزدەپ شۇ يەردىن ئالىمەن؛
ئۇلار دېڭىز تېگىدە نەزىرىمدىن يوشۇرۇنۇۋالغان بولسىمۇ،
مەن يىلاننى[79] بۇيرۇيمەن، ئۇ ئۇلارنى چاقىدۇ؛
4 دۈشمەنلىرىگە ئەسىرگە چۈشكەن بولسىمۇ،
مەن شۇ يەردە قىلىچنى بۇيرۇيمەن، ئۇ ئۇلارنى ئۆلتۈرىدۇ؛
مەن ياخشىلىقنى ئەمەس، بەلكى يامانلىقنى يەتكۈزۈش ئۈچۈن كۆزلىرىمنى ئۇلارغا تىكىمەن.
5 ساماۋى قوشۇنلارنىڭ سەردارى بولغان رەب پەرۋەردىگار،
زېمىنغا تەگكۈچى بولسا دەل ئۇنىڭ ئۆزىدۇر؛
ئۇ تېگىشى بىلەنلا، زېمىن ئېرىپ كېتىدۇ، ئۇنىڭدا تۇرۇۋاتقانلارنىڭ ھەممىسى ماتەم تۇتىدۇ؛
زېمىن نىل دەرياسىدەك ئۆرلەپ كېتىدۇ —
مىسىرنىڭ دەرياسىدەك ئۆركەشلەپ، ئاندىن چۆكۈپ كېتىدۇ.[80]
6 راۋاقلىرىنى ئەرشلەرگە سېلىپ، ئاسمان گۈمبىزىنى يەر يۈزىگە بېكىتكۈچى شۇدۇر؛
دېڭىزدىكى سۇلارنى چاقىرىپ، ئۇلارنى يەر يۈزىگە قۇيغۇچى ئۇدۇر؛
پەرۋەردىگار ئۇنىڭ نامىدۇر.
7 سىلەر ماڭا نىسبەتەن ئېفىئوپىيە باللىرىغا ئوخشاش ئەمەسمۇ، ئى ئىسرائىل باللىرى؟
مەن ئىسرائىلنى مىسىردىن ئېلىپ چىقارغان ئەمەسمۇ؟
فىلىستىيلەرنى كرېت ئارىلىدىن[81]، سۇرىيەلىكلەرنى كىر شەھىرىدىن چىقارغان ئەمەسمۇ؟[82]

---

79 «يەش.» 27:1نى كۆرۈڭ.

80 مۇشۇ ئايەتتە يەر تەۋرەش توغرۇلۇق يەنە بىر بېشارەت بېرىلىدۇ.

81 «كرېت ئارىلى» — ئىبرانىي تىلىدا «كافتور».

82 ئىسرائىللار «خۇدا بىزنى مىسىردىن ئالاھىدە چىقارغان» دېگەن ئويدا بولۇپ، «نېمىنى قىلىشىمىزدىن قەتئىينەزەر، بىز يەنىلا خۇدانىڭ ئالاھىدە خەلقى بولىمىز، ھېچنېمە بىزگە

[8] قاراڭلار، رەب پەرۋەردىگارنىڭ كۆزى «گۇناھكار پادىشاھلىق» ئۈستىگە چۈشتى ــ
مەن يەر يۈزىدىن ئۇنى يوقىتىمەن؛
لېكىن مەن ياقۇپ جەمەتىنى تولۇق يوقىتىۋەتمەيمەن، ــ دەيدۇ پەرۋەردىگار.
[9] چۈنكى قاراڭلار، مەن بۇيرۇق چۈشۈرىمەن،
شۇنىڭ بىلەن خۇددى بىرسى داننى غەلۋىردە تاسقىغاندەك، ئىسرائىل جەمەتىنى ئەللەر ئارىسىدا تاسقايمەن،
بىراق ئۇلاردىن ئەڭ كىچىكىمۇ يەرگە چۈشۈپ كەتمەيدۇ.[83] [10] ھالبۇكى، خەلقىمنىڭ بارلىق گۇناھكارلىرى، يەنى: «كۈلپەت بىزگە ھەرگىز يېقىنلاشمايدۇ، بېشىمىزغا چۈشمەيدۇ» دېگۈچىلەر قىلىچ تىغىدە ئۆلىدۇ.

ئادەمنى ھەيرانۇھەس قىلىدىغان ۋەدە ــ ئاخىرقى زامانلار

[11] شۇ كۈنى مەن داۋۇتنىڭ يىقىلغان كەپىسىنى يېڭىباشتىن تىكلەيمەن،
ئۇنىڭ يېرىقلىرىنى ئېتىمەن؛
ئۇنى خارابىلىكتىن ئۇڭشاپ،
ئەينى زاماندىكى پېتىدەك قۇرىمەن[84].

تەگمەيدۇ» دېگەن خاتا ئويغا كېلىپ قالغان بولسا كېرەك. خۇدا مۇشۇ يەردە، باشقا ئەللەرنى («كاپىر» ئەللەرنى) باشقا يەرلەردىن (جۈملىدىن مىسىردىن يىراق جايلاردىن)، ئېلىپ چىقاردىم، دەيدۇ. شۇڭا، مەلۇم بىر ئەل بىر يەردىن باشقا بىر يەرگە يۆتكىلىپ چىققان بولسىمۇ، بۇ ئىش ئۇلارنىڭ قالتىسلىقىنى ئىسپاتلىمايدۇ. ئەلنىڭ يۇرتلىرىنى بېكىتكۈچى بولسا پەقەت خۇدا ئۆزىدۇر.

[83] بۇغداي دانلىرى غەلۋىردىن ئۆتۈپ كېتىدۇ، تاشلار قالىدۇ. بۇ ئايەتنىڭ مەنىسى، شۈبھىسىزكى، خۇدا قىممىتى بار بولغان بارلىق بۇغداي دانلىرىنى (ھەقىقىي ئېتىقادچىلارنى) يىغىپ ساقلايدۇ (10-ئايەتنى كۆرۈڭ). سۈزۈلۈپ قالغانلىرى (تاشلار) تاشلىۋېتىلىدۇ.

[84] «داۋۇتنىڭ يىقىلىپ چۈشكەن كەپىسىنى يېڭىباشتىن تىكلەيمەن» ــ بۇ بېشارەت: (1) داۋۇت پەيغەمبەردىن بولغان پادىشاھلىق ناھايىتى ئاجىز بولۇپ ئاندىن تۈگىشىدىغانلىقىنى (يىقىلىدىغانلىقىنى) كۆرسىتىدۇ (ئاموس پەيغەمبەردىن 150 يىل كېيىن شۇنداق بولغان)؛ (2) ئاخىرقى زامانلاردا خۇدانىڭ داۋۇتنىڭ بىر ئەۋلادىنى ئېلىپ تەختكە ئولتۇرغۇزۇپ، ئىسرائىلنى قايتىدىن بىر پادىشاھلىق قىلىدىغانلىقىنى كۆرسىتىدۇ. بۇ پادىشاھلىق بارلىق قالغان ئەللەرنى باشقۇرىدۇ (12-ئايەتتە كۆرسىتىلىدۇ). بۇ ئەللەرنىڭ ھەممىسى خۇداغا ئىبادەت قىلىدۇ، ئۇنىڭ نامى بىلەن ئاتىلىدۇ (12-ئايەت). «قوشۇمچە سۆز»نىمىزنىمۇ كۆرۈڭ.

12 شۇنىڭ بىلەن ئۇلار ئىبدومنىڭ قالدىسىغا ھەمدە نامىم بىلەن ئاتالغان
بارلىق ئەللەرگە ئىگىدارچىلىق قىلىدۇ، ــ دەيدۇ بۇنى بىجىرگۈچى پەرۋەردىگار.
13 مانا شۇنداق كۈنلەر كېلىدۇكى، ــ دەيدۇ پەرۋەردىگار،
ــ يەر ھەيدىگۈچى ھوسۇل يىغقۇچىغا يېتىشىۋالىدۇ،
ئۈزۈملەرنى چەيلىگۈچى[85] ئۇرۇق چاچقۇچىغا يېتىشىۋالىدۇ[86]؛
تاغلار يېڭى شارابنى تېمىتىپ،
بارلىق دۆڭ-ئېگىزلىكلەر ئېرىپ كېتىدۇ[87].
14 ۋە خەلقىم ئىسرائىلنى ئاسارەتتىن قۇتۇلدۇرۇپ، ئازادلىققا ئېرىشتۈرىمەن؛
ئۇلار خاراب شەھەرلەرنى قايتا قۇرۇپ، ئۇلاردا ماكانلىشىدۇ؛
ئۇلار ئۈزۈمزارلارنى تىكىپ، ئۇلارنىڭ شارابىنى ئىچىدۇ؛
ئۇلار باغلارنى بەرپا قىلىپ، مېۋىسىنى يەيدۇ.[88]
15 مەن ئۇلارنى ئۆز زېمىنى ئۈستىگە تىكىمەن،
ئۇلار مەن ئۇلارغا ئاتا قىلغان زېمىندىن ھەرگىز قايتىدىن يۇلۇۋېتىلمايدۇ ــ
دەيدۇ پەرۋەردىگار سېنىڭ خۇدايىڭ.

---

85 «ئۈزۈملەرنى چەيلىگۈچى» ــ ئۈزۈم شارابى چىقىرىش ئۈچۈن ئۈزۈملەرنى كۆلچەككە قويۇپ دەسسەيدىغان ئادەملەر.

86 دېمەك، ھوسۇلنى يىغىپ بولۇشقا كۆپ ۋاقىت كېتىدۇ. ھوسۇل ئېلىش ئادەتتە مارت، ئاپرېل ئايلىرىدا باشلىنىدۇ. يەر ھەيدەش ئادەتتە ئۆكتەبىر، نويابىردا بولىدۇ. بىراق ھوسۇلنى يىغىۋېلىش يەر ھەيدەش باشلانغان ۋاقىتقىچە تېخى تۈگىمەيدۇ؛ ئۈزۈم چەيلەش ۋاقتى ئادەتتە سىنتەبىر ئېيىدا بولىدۇ. لېكىن ئاخىرقى زاماندا ئۈزۈم چەيلەش ئۇرۇق چېچىش ۋاقتىغىچە، يەنى نويابىر، دېكابىر ئايلىرىغىچە داۋاملىشىدۇ.

87 «بارلىق دۆڭ-ئېگىزلىكلەر ئېرىپ كېتىدۇ» ــ بۇ ئىشارە بەلكىم سۈت ۋە شاراب شۇنچە مول بولىدۇ، مېۋە شىرنىلىرى ئېقىپ تۇرىدۇ، تاغلار ۋە دۆڭلەر «ئېرىپ كېتىۋاتقان»دەك كۆرۈنىدۇ، دېگەن مەمدە. بۇ ئايەت «يوئېل پەيغەمبەر» 18:3-ئايەتتىن نەقىل كەلتۈرۈلگەن.

88 بۇ ئۇلۇغ ۋەدە 9:4، 11:5، 27:5، 2:8-ئايەتلەردە خاتىرىلەنگەن جازالارنى يۇزدەيۈز ئۆزگەرتىدۇ. ئاخىر بېرىپ خۇدا ئۆز خەلقىنى گۇناھتىن قۇتقۇزۇپ، پاكلاندۇرىدۇ ۋە شۇنىڭ بىلەن ئۇ ئۇلار ئارىسىدا پۈتۈنلەي ئۇلۇغلىنىدۇ.

قوشۇمچە سۆز

بەزى ئايەتلەر ئۈستىدە

(1) «ھېيتلىرىڭلارنى مۇسىبەتكە،
ھەممە ناخشىلىرىڭلارنى ئاھ-زارلارغا ئايلاندۇرۇۋېتىمەن؛
ھەممە ئادەمنىڭ چاترىقى ئۈستىنى بۆز رەخت بىلەن ئورىغۇزىمەن،
ھەربىر ئادەمنىڭ بېشىدا تاقىرلىق پەيدا قىلىمەن؛
بۇ ماتەمنى يەككە-يېگانە بىر ئوغۇلنىڭ ماتىمىدەك،
ھېيتىنىڭ ئاخىرىنى دەرد-ئەلەملىك بىر كۈن قىلىۋېتىمەن» (8:10)

بۇ ئاخىرقى زامانلارنى كۆرسىتىدىغان بىر بېشارەت. ئىسرائىل ئىنتايىن ئېچىنارلىق ماتەم تۇتقان ھالەتكە چۈشىدۇ. ئوقۇرمەنلەر تەۋراتتىكى «زەك.» 12:10-14 ئايەتلەرنى ئوقۇسا، مۇشۇ ماتەمنىڭ ئوبيېكتى ياكى سەۋەبىنىڭ دەل ئۇلارنىڭ ئۆز مەسىھ-قۇتقۇزغۇچىسىنى «سانجىپ ئۆلتۈرگەن»لىكى ئىكەنلىكىنى بايقايدۇ. مەسىھ بولسا خۇدانىڭ «يەككە-يېگانە ئوغلى» ۋە شۇنداقلا ئىسرائىلنىڭمۇ ھەقىقىي «ئوغلى» (گەرچە ئۇ يەنە ئۇلارغا «ئاتا»مۇ بولسىمۇ — «يەش.» 9:6نى كۆرۈڭ). ئىسرائىللار بۇ ماتەمنى تۇتۇش ئارقىلىق خۇدانىڭ يېنىغا قايتىپ كېلىدۇ.

(2) «پەرۋەردىگارنىڭ سۆز-كالامىنى ئاڭلاشقا بولغان قەھەتچىلىك» (8:11-14)

«مانا، شۇنداق كۈنلەر كېلىدۇكى، — دەيدۇ رەب پەرۋەردىگار،
زېمىنغا قەھەتچىلىكنى ئەۋەتىمەن، —
— نانغا بولغان قەھەتچىلىك ئەمەس، ياكى سۇغا بولغان چاڭقاشمۇ ئەمەس،
بەلكى پەرۋەردىگارنىڭ سۆز-كالامىنى ئاڭلاشقا بولغان قەھەتچىلىكنى ئەۋەتىمەن».

بۇ بېشارەت يەنە ئىسرائىل خەلقى توغرۇلۇق بولغان، بىزنىڭ پىكرىمىزچە، ئۇ هازىرقى كۈنلەرنى كۆرسىتىدۇ. تارىخنىڭ ئادەمنى ئەڭ هەيران قالدۇرىدىغان پاكىتلىرى ئىچىدىن بىرى شۇكى، ئۆز پەيغەمبەرلىرىنىڭ قۇتقۇزغۇچى-مەسىھنىڭ كىم ئىكەنلىكىنى كۆرسەتىدىغان ئېنىق بېشارەتلىرى بار بولسىمۇ، يەھۇدىي خەلقى بۈگۈنگە قەدەر تېخى ئۇنى قوبۇل قىلمىدى. ئۇلارنىڭ مۆتىۋەر «رابىي»لىرى (ئۇستازلار) دەۋردىن-دەۋرگە مەسىھنى قوبۇل قىلمىغىنى ئۈچۈن، يەھۇدىيلار ئۆز ئۇستازلىرىنىڭ تەلىملىرىنى خاتا دېيىشنى قەتئىي خالىمايدۇ. ئۇلار «رابىبلىرىمىز خاتا» دېسىلا، ئۇلارنىڭ ئەلدىكى بارلىق «دانالىق»لىرى يوققا باراۋەر دېگەنلىكتۇر. بەزىلەر هەقىقەتنى ئىزدەپ ئاتېئىزم، كوممۇنىزم ۋە ئۆ-بۇ شەكىلدە بولغان بۇددا دىنىغا بېرىلگەن. غەلىتە پاكىت شۇكى ــ ئىسرائىلىيە دۆلىتى بۈگۈنكى كۈندە يەھۇدىي ئانىنىڭ قېنى بار دەپ ئىسپاتلانغان هەرقانداق ئادەمنى، مەيلى ئۇنىڭ نېمىگە ئېتىقاد قىلىشىدىن قەتئىينەزەر، گراژدانلىققا قوبۇل قىلىدۇ ــ ئۇ ئاتېئىست (خۇداسىز)، كوممۇنىست، بۇددىست، مۇسۇلمان بولسىمۇ بولىۋېرىدۇ. بىراق پەقەت مەسىھيي ئېتىقادچىسى بولسىلا ــ مەيلى ئۇنىڭ ئاتا ياكى ئانا تەرەپتىن ئوتتۇز ئەۋلاد يەھۇدىي نەسەبنامىسى بولسىمۇ ــ ئۇ ئىسرائىلىيە گراژدانلىقىغا قوبۇل قىلىنالمايدۇ، هەتتا بەزىدە ئۇنىڭغا ئىسرائىلىيەگە كىرىش رۇخسەت قىلىنمايدۇ.

(2010 ئىزاھات ــ بۇ سىياسەتتە يات يېقىندا ئۆزگىرىش بولۇشى مۇمكىن).

ئەمەلىيەتتە بولسا يېقىنقى يۈز يىلدا، بۇرۇنقىغا نىسبەتەن كۆپلىگەن يەھۇدىيلار مەسىھنى ئۆز قۇتقۇزغۇچىسى دەپ ئېتىراپ قىلدى ھەم ئۇلارنىڭ سانىمۇ بارغانسېرى كۆپەيمەكتە.

(3) «هەزرىتى داۋۇتنىڭ يىقىلغان كەپىسىنى يېڭىباشتىن تىكلەش»

(ئىسرائىلنىڭ يۇرتىغا، خۇدانىڭ يېنىغا قايتىپ كېلىشى ۋە ئەسلىگە كەلتۈرۈلۈشى: 9:11-15)

«شۇ كۈنى مەن داۋۇتنىڭ يىقىلغان كەپىسىنى يېڭىباشتىن تىكلەيمەن،
ئۇنىڭ يېرىقلىرىنى ئېتىمەن؛
ئۇنى خارابىلىكتىن ئوڭشاپ،

ئۇنى ئەينى زاماندىكى پېتىدەك قۇرىمەن.
شۇنىڭ بىلەن ئۇلار ئېدومنىڭ قالدىسىغا ھەمدە نامىم بىلەن ئاتالغان بارلىق ئەللەرگە ئىگىدارچىلىق قىلىدۇ، ــ دەيدۇ بۇنى بىجىرگۈچى پەرۋەردىگار.
مانا شۇنداق كۈنلەر كېلىدۇكى، ــ دەيدۇ پەرۋەردىگار،
ــ يەر ھەيدىگۈچى ھوسۇل يىغقۇچىغا يېتىشىۋالىدۇ،
ئۈزۈملەرنى چەيلىگۈچى ئۇرۇق چاچقۇچىغا يېتىشىۋالىدۇ؛
تاغلار يېڭى شارابنى تېمىتىپ،
بارلىق دۆڭ-ئېگىزلىكلەر ئېرىپ كېتىدۇ.
ۋە خەلقىم ئىسرائىلنى ئاسارەتتىن قۇتۇلدۇرۇپ، ئازادلىققا ئېرىشتۈرىمەن؛
ئۇلار خارابلاشقان شەھەرلەرنى قايتا قۇرۇپ، ئۇلاردا ماكانلىشىدۇ؛
ئۇلار ئۈزۈمزارلارنى تىكىپ، ئۇلارنىڭ شارابىنى ئىچىدۇ؛
ئۇلار باغلارنى بەرپا قىلىپ، مېۋىسىنى يەيدۇ.
مەن ئۇلارنى ئۆز زېمىنى ئۈستىگە تىكىمەن،
ئۇلار مەن ئۇلارغا ئاتا قىلغان زېمىندىن ھەرگىز قايتىدىن يۇلۇۋېتىلمايدۇ
ــ دەيدۇ پەرۋەردىگار سېنىڭ خۇدايىڭ».

كۆپ پەيغەمبەرلەر كۆرگەندەك، ئىسرائىل ئاخىرقى زاماندا دەرۋەقە تۇۋا قىلىپ، مەسىھ ئەيسانىڭ قۇربانلىقىنىڭ ئۆز گۇناھى ئۈچۈن بولغانلىقىنى تونۇپ يېتىپ، خۇدانىڭ يېنىغا قايتىپ كېلىدۇ. ئاموسنىڭ كۈنلىرىدە داۋۇتنىڭ ئۇلۇغ پادىشاھلىقى پەقەت دېھقان ئېتىزدا دەم ئېلىشقا ياسىغان كەپىگە – يەنى «يىقىلىپ كېتەي» دېگەن بىر كەپىگە ئوخشايتتى («يەش.» 8:1). ئۇ شۇ چاغدا دەرۋەقە «يىقىلىۋاتاتتى»؛ مىلادىيەدىن ئىلگىرىكى 586-يىلى، ئۇ بابىل ئىمپېرىيەسى ئالدىدا ئۇ پۈتۈنلەي يىقىلغان. شۇ كۈندىن باشلاپ ئىسرائىلدا پادىشاھ بولۇپ باقمىغان. ۋالىي پىلاتۇس داۋۇتنىڭ ئەۋلادى بولغان ئەيسا مەسىھنى قويۇپ بەرمەكچى بولۇپ يېرۇسالېمدىكى كۆپچىلىك ئالدىغا ئېلىپ كېلىپ: «مانا سىلەرنىڭ پادىشاھىڭلار!» دەپ

جاكارلىغاندا، ئۇلار: «قەيسەردىن باشقا بىزنىڭ ھېچقانداق پادىشاھىمىز يوق!» دەپ ۋارقىراپ جاۋاب بەردى. ئۇلار ئۆزىنىڭ بىردىنبىر ھەقىقىي پادىشاھىنى رەت قىلغان. بىراق مەسىھ ئەيسا دۇنياغا قايتىپ كەلگەندە، خۇدا ئىسرائىلنىڭ پادىشاھلىقىنى يېڭىباشتىن قۇرىدۇ؛ شۇنىڭ بىلەن يەھۇدا كۆپ ئەللەرنىڭ ھۆرمىتىگە ئېرىشىدۇ، نۇرغۇن ئەللەر ئۇنىڭغا بويسۇنىدۇ (12-ئايەت). ئەمەلىيەتتە بولسا، يەھۇدىي خەلقى ئۆز پادىشاھىنىڭ كىم ئىكەنلىكىنى تېخى تونۇپ يەتمىگەن چاغلاردا كۆپ «يات ئەللەر» بولغان بىزلەر ئاللىقاچان خۇدانىڭ مەسىھنى ئالەمنىڭ پادىشاھى ۋە رەببى قىلىپ تىكلىگەنلىكىنى بىلىپ يېتىپ، پەرۋەردىگارنىڭ نامى بىلەن ئاتىلىش پۇرسىتىگە مۇيەسسەر بولدۇق. بۇ دۇنيادا ئىنسانلار ئۈچۈن خۇدانىڭ نامى بىلەن (ئۇنىڭ پەرزەنتى بولۇپ) ئاتىلىشتىن ئارتۇق يۇقىرى ئىمتىياز يوقتۇر – بۇ ئۇنىڭ تەرىپىدىن ئۆز بالىسى سۈپىتىدە ئۇنىڭ ئۆز ئائىلىسىگە قوبۇل قىلىنىپ بېقىۋېلىنىشتىن ئىبارەتتۇر.

(ئىنجىلدا روسۇل ياقۇپنىڭ ئاموسنىڭ دەل بۇ بېشارىتى ئۈستىدە توختالغانلىقىنى «روس.» 15:1-33-ئايەتتىن كۆرۈڭ).